Gemeente
Amsterdam

Natuurwaarden in kaart 2016

1. Samenvatting 4
2. Inleiding, werkwijze en gebruik 5
Inleiding 5
Werkwijze 5
Gebruik 7
3. Groentypen 8
4. Hoofdgroenstructuur 10
5. Ecologische structuur 12
Eekhoornbrug 14
Monitoring 14
6. Natuurwaardenkaart 16
Vergelijking natuurwaardenkaart 2016 met die van 2002 en 2009 18
7. Onderliggende kaarten 20
Biodiversiteit 20
Aantal soorten per kwart vierkante kilometer 22
Natuurlijkheid 24
Vervangbaarheid 26
Bijdrage aan de ecologische structuur 28
8. Themakaarten 30
Koloniebroeders: blauwe reiger, visdief, lepelaar en roek 30
Huismussen en gierzwaluwen binnen de ring 32
Kademuren 34
Orchideeën 36
Weidevogels 38
Rugstreeppad en ringslang 40
Vleermuizen 42
Havik en slechtvalk 43
IJsvogel 46
Wilde bijen 48
Dagvlinders 50
Broedvogels oude bossen 54
Veenweidegebied: Noordse woelmuis 56
Broedvogels rietmoeras 58

Colofon 59

1. Samenvatting

De methode die gebruikt is om de natuurwaardenkaarten van 2002 en 2009 samen te stellen is ook voor de Natuurwaardenkaart Amsterdam 2016 gebruikt. De Natuurwaardenkaart Amsterdam 2016 geeft de totale natuurwaarde voor de groengebieden binnen de gemeentegrenzen van Amsterdam en het Amsterdamse Bos en is bepaald op basis van soortenaantal, natuurlijkheid, vervangbaarheid en de rol van het gebied in de ecologische structuur.
De stadsranden zijn de meest waardevolle gebieden uit oogpunt van stedelijke natuur. De soortenrijkdom en het voorkomen van bijzondere soorten wordt vooral bepaald door de oppervlakte en isolatie van gebieden, de structuurrijkdom (landschappelijke heterogeniteit) en de gebruiksdruk. Hoewel de patronen verschillen per soortengroep, bieden stadsrandgebieden de meest gunstige voorwaarden voor biodiversiteit.

De soortenrijkdom van het ommeland zoals Waterland en de Amstelscheg hangt sterk af van het gevoerde agrarische beheer en de structuur van het landschap. In landbouwgebieden waar intensief wordt geboerd, is de diversiteit lager dan in extensief beheerde gebieden. Daarnaast zijn structuurrijke ruigtegebieden, zoals de Polder IJdoorn aanzienlijk soortenrijker dan monotone weide- en akkerbouwgebieden.
De natuurwaarde van de grotere groengebieden in de naoorlogse stad is mede afhankelijk van ecologische verbindingen met de stadsrand. De verdeling van soorten en biodiversiteit laat zien dat de grote parken en andere groengebieden in de naoorlogse stad profiteren van de nabijheid van de stadsrand.

De natuurwaardenkaart Amsterdam 2016 bevestigt de trend dat de natuurwaarde in Amsterdam toeneemt. Specifieke deelonderzoeken naar de verspreiding van huismus, dagvlinders, wilde bijen en muurplanten onderbouwen die conclusie. Het gevoerde beheer en beleid begint zijn vruchten af te werpen. Zo is in 2012 de Ecologische Structuur Amsterdam geïmplementeerd en worden de ecologische knelpunten in deze structuur opgelost. Ook het niet meer gebruiken van bestrijdingsmiddelen in de Amsterdamse groenbieden en de introductie in bepaalde gebieden van ecologisch beheer dragen bij aan de kwaliteitsverbetering van de natuurwaarde in Amsterdam. Verder is de verwachting dat de afspraken gemaakt in Agenda Groen om 50% van de groenbieden buiten de ecologische structuur, insectvriendelijk te gaan beheren en de laatste knelpunten in de ecologische structuur van Amsterdam op te heffen, zijn positieve weerslag zal hebben op de natuurwaarde en de biodiversiteit in Amsterdam.

2. Inleiding, werkwijze en gebruik

Inleiding

Amsterdammers hoeven gelukkig niet ver te zoeken om natuur te beleven. In de stadsrand en het ommeland liggen allerlei ruigtegebieden en cultuurlandschappen die bijzondere planten en dieren herbergen. Ook parken, begraafplaatsen, sport- en volkstuinparken en het kleinere groen bieden volop ruimte aan stedelijk planten- en dierenleven. Natuur is een belangrijke kwaliteit van Amsterdam. Het vormt een belangrijk onderdeel van het palet van recreatieve mogelijkheden. Veel recreanten zoeken graag landschappen met natuurkwaliteit op, zoals het Amsterdamse Bos, Waterland en Amstelland. Voor echte natuurliefhebbers- er zijn specialisten in alle soortengroepen in Amsterdam – vormen natuurterreinen kleine paradijzen van ontspanning, avontuur en fascinatie.

De natuurwaarde van zulke gebieden zegt ook iets over de landschappelijke verscheidenheid van het groen en daarmee over de recreatieve belevingswaarde ervan. Een gevarieerd landschap biedt immers aan meer planten en dieren een plek dan gazon. Wonen in de buurt van natuur is daarom ook zeer gewild. Locaties die nabijheid van natuur combineren met een goede verbinding met de binnenstad, zijn zeer in trek. Kortom, de natuurwaarde van Amsterdam is een graadmeter voor de schoonheid, het recreatieve aanbod en de woonkwaliteit van Amsterdam.

Los van de betekenis van natuur voor recreatie en woonkwaliteit, heeft natuur ook haar eigen waarde. Dit geldt in het bijzonder voor soorten die op Europese of landelijke schaal zeldzaam zijn. Deze soorten en hun leefgebieden zijn bij wet beschermd. De belangrijkste wetten op dit gebied zijn de Flora- en Faunawet en de Natuurbeschermingswet. Beide wetten worden per 1 januari 2017 vervangen door de Nieuwe Natuurwet. Binnen de gemeentegrenzen komen diverse van deze beschermde soorten voor, zoals het visdiefje, de schubvaren, de noordse woelmuis en de rugstreeppad.

Werkwijze

De natuurwaarde van de stedelijke groenstructuur is beoordeeld met behulp van de Waarderingsmethode Stadsnatuur Amsterdam (WSA). Deze methode is ontwikkeld door de Dienst Ruimtelijke Ordening (1998; 2000). In hoofdlijnen omvat de WSA de volgende stappen:

- De te beschouwen terreinen zijn in zo homogeen mogelijke vlakken verdeeld. In totaal zijn meer dan 500 vlakken onderscheiden.
- Elk vlak heeft op de volgende vier natuurwaardencriteria een score gekregen: biodiversiteit, natuurlijkheid, vervangbaarheid en rol in de ecologische structuur.

De totale score per vlak is met behulp van een maatlat vertaald in een eindwaardering ('rapportcijfer') die loopt van 1 tot en met 5. Gebieden met waarde 5 behoren tot de topnatuur van Amsterdam en zijn qua natuurwaarde vergelijkbaar met kleinere natuurgebieden in het landelijke gebied. Gebieden met waarde 1 hebben een zeer lage natuurwaarde ('groen asfalt'), geïsoleerde groene gebieden hebben dikwijls ook een lage score.

Uit de natuurwaarden van alle vlakken is de gemiddelde natuurwaarde voor de totale groenstructuur berekend.

Gezien het aantal te waarderen vlakken en de inspanning die het kost om flora- en faunagegevens te verzamelen en te verwerken, zijn bij het toepassen van de WSA enkele beperkingen in acht worden genomen:

- Bij het bepalen van de biodiversiteitswaarde van de vlakken zijn alleen de beschermde soorten zoals vermeld in de Flora- en Faunawet te weten zoogdieren, broedvogels, reptielen, amfibieën, sprinkhanen, libellen, dagvlinders en planten. Vissen zijn niet in de waardering meegenomen, omdat dit rapport zich vooralsnog beperkt tot de 'droge' natuur.
- Bij alle soortengroepen gaat het om de aanwezigheid in een vlak gedurende de periode 2010 - 2015.

Inventarisatiegegevens uit het verleden bieden geen enkele garantie voor de toekomst.

De waardering beperkt zich tot de groene gebieden in en om Amsterdam. Particulieren tuinen zijn niet meegenomen. Het totale gebied dat in beschouwing is genomen, omvat naast het binnenstedelijke groen ook de zogenaamde groene uitloopgebieden rond Amsterdam. Voor een groot deel vallen deze buiten de gemeentegrenzen van Amsterdam. In landschapsecologisch opzicht zijn deze gebieden nauw verbonden met de (binnen)stedelijke groenstructuur. In dit verband moet onderscheid worden gemaakt tussen de stedelijke groenstructuur en de Hoofdgroenstructuur en Ecologische Structuur zoals in 2011 de Structuurvisie Amsterdam 2040 is vastgelegd:

De stedelijke groenstructuur omvat alle grotere groene gebieden in en om Amsterdam. Een deel hiervan ligt buiten de gemeentegrenzen.

De Hoofdgroenstructuur en Ecologische Structuur zijn een planologisch-juridisch begrippen. Dit houdt in dat functiewijzigingen in de Hoofdgroenstructuur en de Ecologische Structuur getoetst moeten worden aan de structuurvisie.

Binnen de stedelijke groenstructuur zijn zo homogeen mogelijke vlakken gekozen, die gescoord zijn op de vier natuurwaardecriteria (biodiversiteit, natuurlijkheid, plaats in de ecologische structuur en vervangbaarheid).

De groenvlakken omvatten gebieden die min of meer als een landschappelijke eenheid zijn op te vatten, als gevolg van de specifieke landschappelijke kenmerken, beheer en gebruik. Zo worden stadsparken, ruigtegebieden, begraafplaatsen, volkstuincomplexen en taluds van infrastructuur als groenvlakken onderscheiden.

Gebruik

Dit is de derde uitgave van de toestand van de natuur in Amsterdam. In 2002 en in 2009 zijn er versies verschenen. Het rapport geeft aan de hand van ecologische kwaliteitscriteria en indicatorsoorten een beeld van de actuele situatie van de natuur in Amsterdam. Deze criteria en indicatoren belichten elk een eigen aspect van de natuurwaarde van de Amsterdamse groenstructuur. Bij het gebruik van de kaarten moet de nodige voorzichtigheid worden betracht. De kaarten zijn alleen te gebruiken als onderlegger bij afwegingen (signalering) en interpretatie bij ruimtelijke planvorming op grootstedelijke schaal. Met andere woorden, ze geven alleen de grote lijnen weer. Bij directe planvorming is altijd aan te raden om recente en gedetailleerde floristische en faunistische gebiedsinformatie op te vragen en een op het gebied toegesneden en specifieke handelswijze (protocollen) bij beschermde soorten te hanteren.

Deze uitgave werd met de meeste zorg samengesteld. De flora- en faunagegevens zijn geaggregeerd per gebied en hebben daardoor een globaal karakter. De juistheid en actualiteit van de gegevens is mede afhankelijk van informatie die ons door derden via de Nationale Databank voor Flora en Fauna (NDFF) werd verstrekt. Indien die informatie onjuistheden bevat of niet meer actueel is, kan de gemeente Amsterdam daarvoor geen aansprakelijkheid aanvaarden.

3. Groentypen

Deze kaart geeft een typologie van het groen in en om de stad. De kaart laat zien dat de Amsterdamse groenstructuur uit een systeem van voor- en naoorlogse parken en scheggen bestaat. Op kleinere schaal wordt de stad dooraderd door (woon)omgevingsgroen, zoals tuinen, boomstructuren en plantsoenen. De taluds en bermen van sommige spoorlijnen en autowegen vormen groene lijnen op stedelijke schaal.

In de stad zelf worden de grotere groengebieden hoofdzakelijk door de parken gevormd. Volkstuinen, begraafplaatsen, sportparken en recreatiegebieden zijn hoofdzakelijk in de stadsrand te vinden. Ook grotere ruigtegebieden komen alleen in de stadsrand voor.

Een groot deel van de groenstructuur is niet of semi-openbaar, zoals agrarische gebieden, volkstuinen, begraafplaatsen, sportparken en de graslanden rond de landingsbanen van Schiphol.

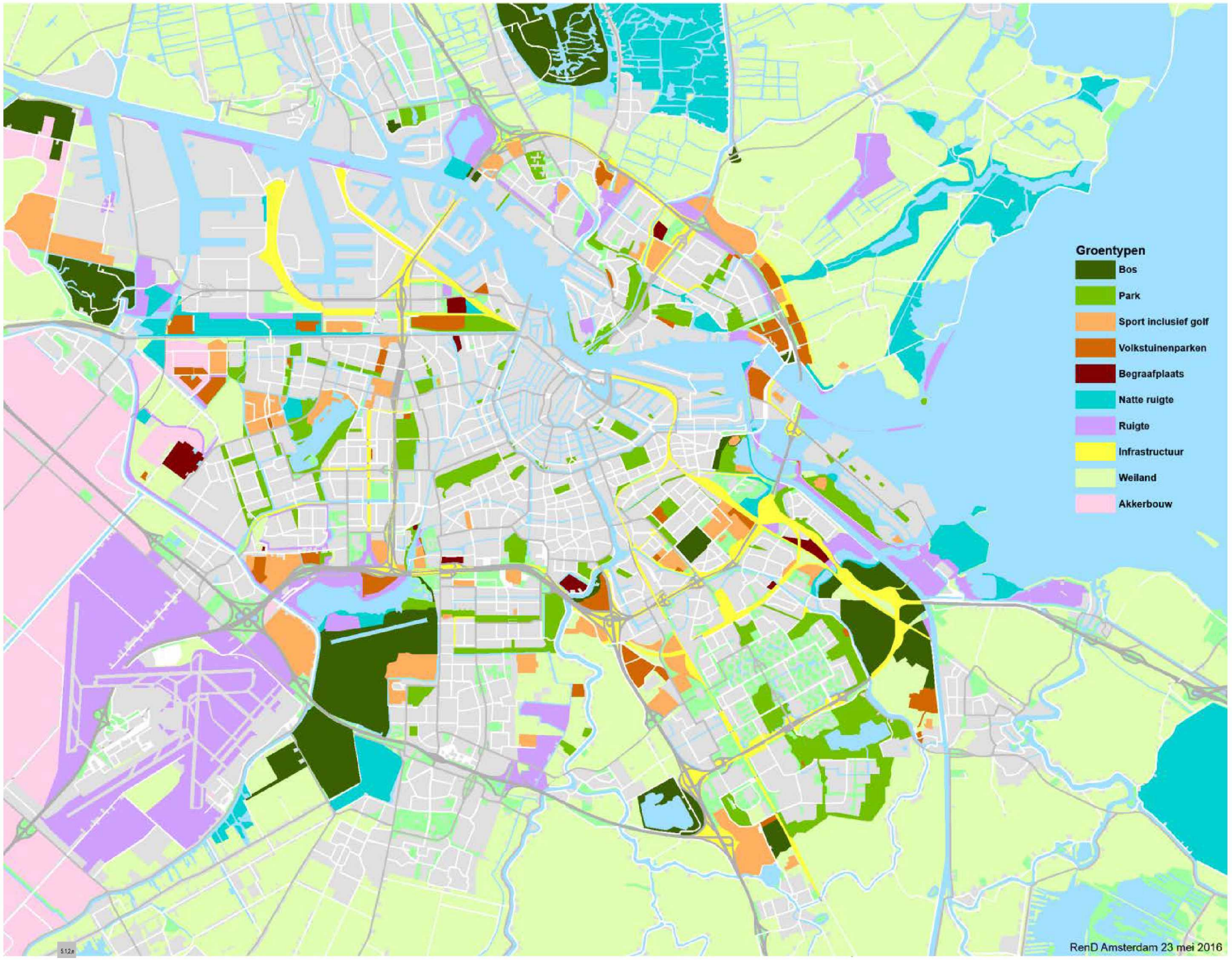
Groentypen
Bos
Park
Sport inclusief golf
Volkstuinenparken
Begraafplaats
Natte ruigte
Ruigte
Infrastructuur
Weiland
Akkerbouw
RenD Amsterdam 23 mei 2016

4. Hoofdgroenstructuur

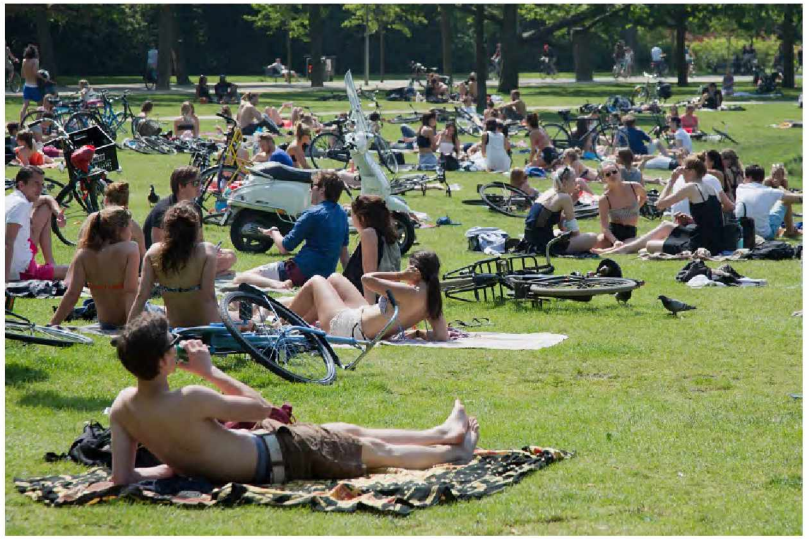

In het structuurplan 'De open stad' (1996) is de Hoofdgroenstructuur voor het eerst als zodanig benoemd. Daarvoor bevatten eerdere structuurplannen weliswaar een categorie stedelijk groen, maar in dat jaar werd voor het eerst gesproken over een duurzame grootstedelijke groenstructuur. Bij de vaststelling van dit structuurplan vroeg de Raad om een uitwerking. Dit werd het Aanvullend Toetsingskader Hoofdgroenstructuur (ATK), in 2002 door de Raad vastgesteld. Dit aanvullend toetsingskader gaf de beleidsregels voor de inpassing van functies in het groen, uitgewerkt per groentype. Een uitzondering vormden de scheggen (schakelparken). Daarvoor zouden zogenaamde masterplannen de ontwikkeling moeten gidsen. Drie van zulke masterplannen zijn inmiddels vastgesteld: voor Sloterpark, de Tuinen van West en de Zuidas. Met de vaststelling van Structuurvisie Amsterdam 2040 in februari 2011 is het aanvullend toetsingskader geïntegreerd in de beleidsregels voor de Hoofdgroenstructuur. De drie masterplannen blijven daarbij wel van kracht. Zodra de structuurvisie wordt vervangen, wordt ook het Hoofdgroenstructuurbeleid geactualiseerd. De Hoofdgroenstructuur omvat de minimaal benodigde hoeveelheid groen die Amsterdam wil borgen, bestaande uit gebieden die waardevol zijn voor de stad en de metropool. Die gebieden vervullen een onmisbare functie, niet alleen voor de verbetering van het leefklimaat, de luchtkwaliteit en de waterhuishouding, maar ook voor de biodiversiteit, groene recreatie en de voedselproductie. Behoud van cultuurhistorische waarden en een gevarieerd totaal aanbod aan groen zijn daarnaast belangrijke aspecten.

In de Hoofdgroenstructuur zijn de gebieden opgenomen waar de functies groen en groene recreatie voorop staan.

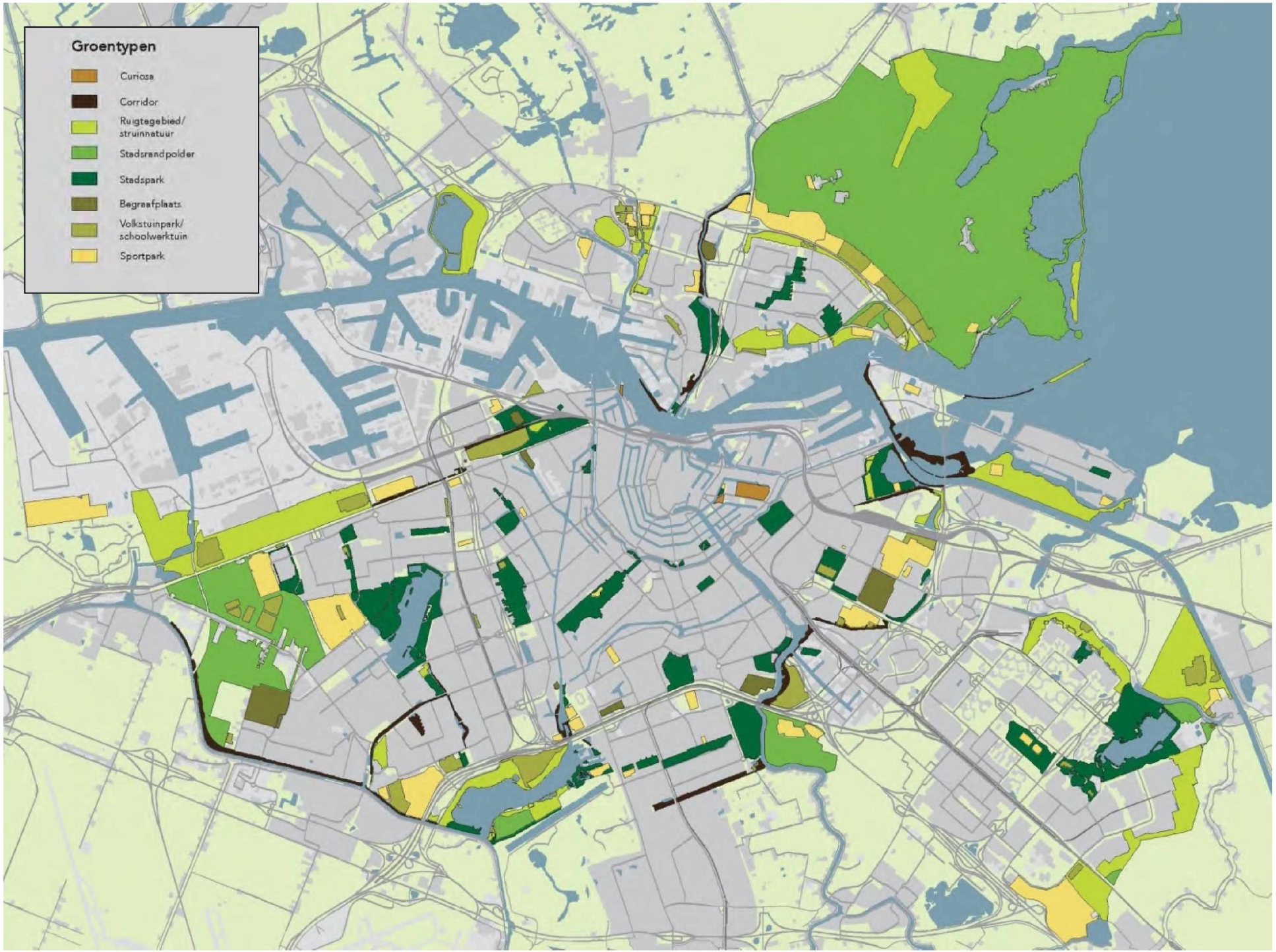
Groentypen
Curiosa
Corridor
Ruigtegebied/
struinnatuur
Stadsrandpolder
Stadspark
Begraafplaats
Volkstuinpark/
schoolwerktuin
Sportpark

5. Ecologische structuur

Met de vaststelling van structuurvisie 'Amsterdam 2040: economisch en duurzaam' vroeg de Raad om een uitwerking en precisering van een specifieke Ecologische structuur. Na de vaststelling door de Raad in 2012 wordt de ecologische visie en de daarbij behorende ecologische structuur als een uitwerking van de structuurvisie beschouwd. Dat betekent dat ruimtelijke plannen aan deze visie zullen worden getoetst. Daarbij wordt gelet op het volgende beleidsuitgangspunt: "de ecologische hoofdstructuur wordt gerespecteerd, knelpunten worden aangepakt en voor wijzigingen is, vergelijkbaar met de Hoofdgroenstructuur, een besluit van de gemeenteraad nodig." Bij ruimtelijke projecten in een gebied waar zich een in deze visie benoemd knelpunt bevindt, is de beleidsintentie dat het oplossen van dat knelpunt wordt meegenomen in het programma van eisen en/of het budget van het betreffende projectplan.

In de Ecologische structuur zijn gebieden en verbindingszones aangewezen als onderdeel van een ecologisch netwerk (zie kaart 12). Het doel is om planten en dieren in Amsterdam zoveel mogelijk overlevingskansen te bieden. Naast een beheer van de ecologische structuur gericht op biodiversiteit kan dit door gebieden met elkaar te verbinden en barrières zoals asfaltwegen en andere infrastructuur passeerbaar te maken voor dieren. Bijkomend voordeel is dat de stad zelf ook natuurrijker wordt. Goed zichtbare soorten als vogels, kikkers, vlinders, libellen, egels en konijnen vergroten de belevingswaarde van de stadse groengebieden aanzienlijk.

Het is dus van groot belang dat barrières in de groene verbindingen zoals wegen, spoorlijnen en kanalen, in de vorm van faunapassages, vispassages, fauna uitstapplaatsen, etc. worden overwonnen. In de ecologische structuur zijn circa 180 knelpunten onderscheiden. De knelpunten zijn mede bepaald door de beschikbaarheid jarenlange inventarisatie van verkeerslachtoffers (egels, ringslangen, eekhoorns, bunzing).
Per knelpunt is aangegeven wat de doelsoorten zijn, hoe ze kunnen worden opgelost, wat dat globaal kost en is een prioritering aangebracht.

De strategie is om knelpunten zoveel mogelijk op te lossen door ze onderdeel te maken van de projectbegroting van grotere ruimtelijke projecten. Vaak zullen die projecten infrastructuur betreffen, waarbij externe partijen als Rijkswaterstaat en ProRail betrokken zijn, waardoor er mogelijkheden zijn voor medefinanciering.

De streefdatum voor het opheffen van alle ecologische knelpunten is 2020. Inmiddels zijn ruim honderd knelpunten opgeheven. Een GIS-viewer (maps.amsterdam.nl/ecopassages/) geeft een actueel overzicht in de totale stand van zaken aangaande het opheffen van knelpunten.

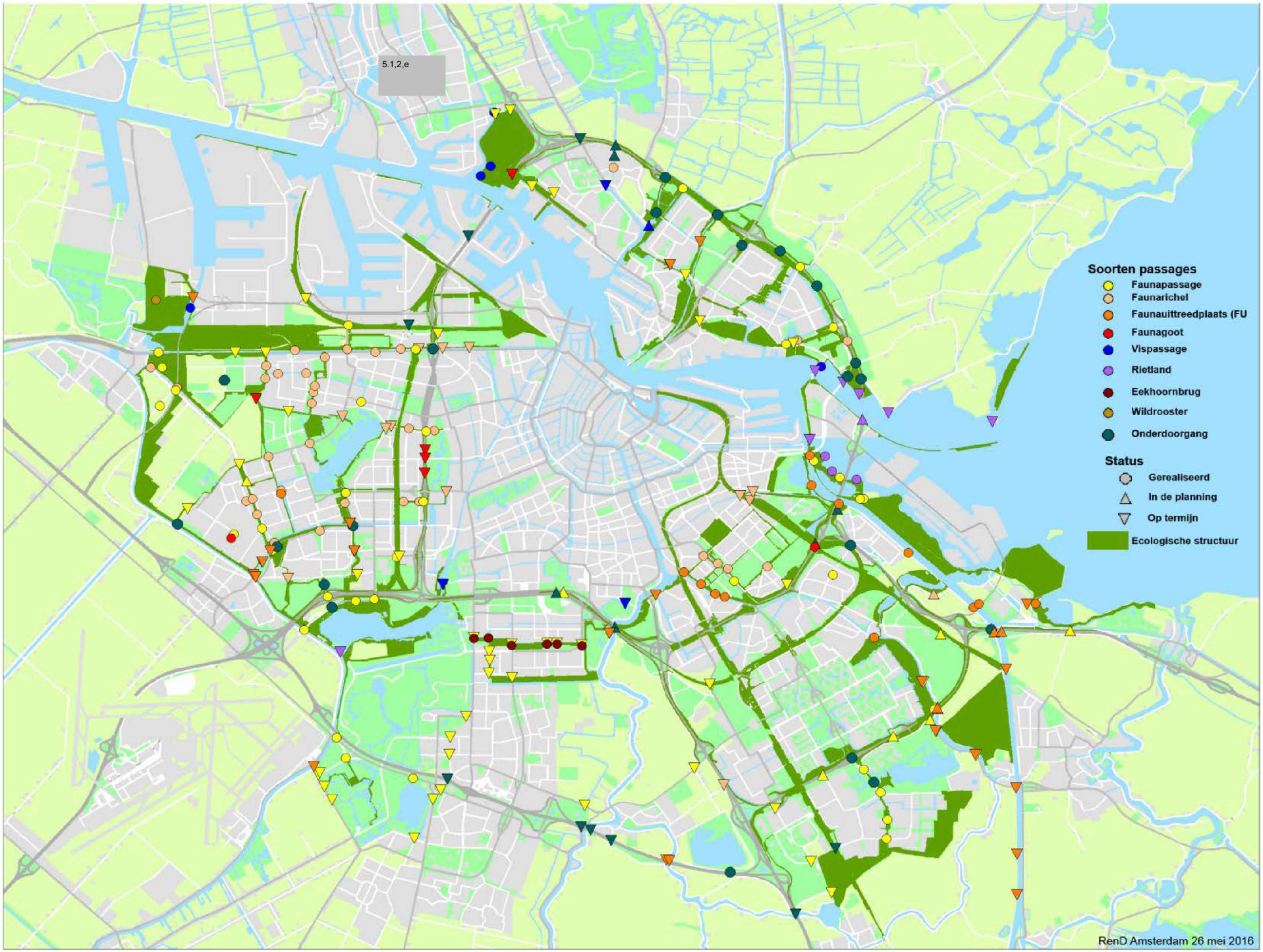
5.1,2,e
Soorten passages
Faunapassage
Faunarichel
Faunauittreedplaats (FU
Faunagoot
Vispassage
Rietland
Eekhoornbrug
Wildrooster
Onderdoorgang
Status
Gerealiseerd
In de planning
Op termijn
Ecologische structuur
RenD Amsterdam 26 mei 2016

Eekhoornbrug

Boomkruinroutes worden gebruikt door eekhoorns, boommarters en vleermuizen. Een voorbeeld van een bewust ingerichte boomkruinroute is die van het Gijsbrecht van Aemstelpark. Dit park verbindt twee leefgebieden van de eekhoorn: het Amsterdamse Bos en het Amstelpark. Het Gijsbrecht van Aemstelpark wordt op een zestal doorsneden met wegen. De wegen zijn te breed voor de eekhoorn om via de bomen over te steken waardoor ze gedwongen zijn om over de weg te gaan, met als risico om aangereden te worden door auto's, trams en metro's. Op deze plekken zoals over de Europaboulevard (zie foto) zijn eekhoornbruggen opgehangen. Amsterdam heeft in samenwerking met 5.1,2,e deze touwbruggen ontwikkeld. Sinds de aanleg in 2012 zijn er geen dode eekhoorns meer gevonden en meldt het publiek regelmatig dat eekhoorns de bruggen gebruiken. Ook andere steden zoals Roermond en Zeist maken inmiddels met succes gebruik van dit type 'Amsterdamse' eekhoornbrug.

Monitoring

Om te onderzoeken of ecopassages daadwerkelijk functioneren worden deze met cameravallen, lifetraps, haarvallen, onderzoeksfuiken, spoorbedden, etc., gemonitord. Deze onderzoeken bewijzen dat de aangelegde passages zeer goed functioneren en hun geld meer dan waard zijn. Het beste bewijs of een ecologische passage werkt is als er op deze plekken geen plat gereden dieren meer worden gemeld. Zo zijn er bijvoorbeeld na de aanleg van de eekhoornbruggen in Amsterdam Zuid geen verkeersslachtoffers van de eekhoorn meer gemeld en op de Rozenburglaan na de aanleg van een ecopassage in 2014 geen dode egels. Daarnaast zijn er verschillende filmpjes beschikbaar van glasaal, ringslang, hermelijn en bunzing die aangelegde passages passeren.

6. Natuurwaardenkaart

Deze kaart geeft de totale natuurwaarde voor de groengebieden binnen de gemeentegrenzen van Amsterdam en het Amsterdamse Bos, bepaald op basis van soortenaantal, natuurlijkheid, vervangbaarheid en rol in de ecologische structuur. De kaart laat het bekende patroon zien: de natuurwaarden zijn het grootst in de stadsrand en nemen snel af stad inwaarts. Waterland laat een wisselend beeld zien, samenhangend met de intensiteit van het agrarische beheer en de aard van de bodem. Van de dieper in de stad gelegen groengebieden, scoren de punt van de Brettenzone bij Westerpark, het eerste Schinkeleiland, de Kadoelenscheg, de punt van de Diemerscheg, het Ruige Riet en begraafplaats Zorgvlied opvallend hoog.

De invloed van het beheer op de natuurwaarde van groen wordt geïllustreerd door Het Kleine Loopveld (is natuurvriendelijk ingericht en beheerd) en het traditionele Gijsbrecht van Aemstelpark beide gelegen in Buitenveldert.

Ook de kademuren zijn gewaardeerd. De belangrijkste groeiplaatsen van muurplanten zijn op de kaart te zien. Begroeide muren zijn aan de hand van het voorkomen van beschermde soorten en vegetatieontwikkeling gewaardeerd. In de paragraaf over kademuren wordt dit verder toegelicht.

Gemeten naar totale natuurwaarde zijn locaties met een hoge natuurwaarden:

- de westelijke Brettenzone en het Geuzenbos
- de Brettenzone
- delen van de westelijke polders
- de noordelijke en zuidelijke oeverlanden van het Nieuwe Meer
- delen van de Riekerpolder
- delen van de kop van de Amstelscheg
- de stadsrand van Amsterdam Zuidoost en de polders in de Diemerscheg
- de Amsterdam-Rijnkanaalzone van het Diemerpark en de Israëlitische begraafplaats (Flevopark)
- grote delen van Waterland
- Hoeckelingsdam
- de Kadoelenscheg
- de Noorder IJplas
- Amsterdamse Bos

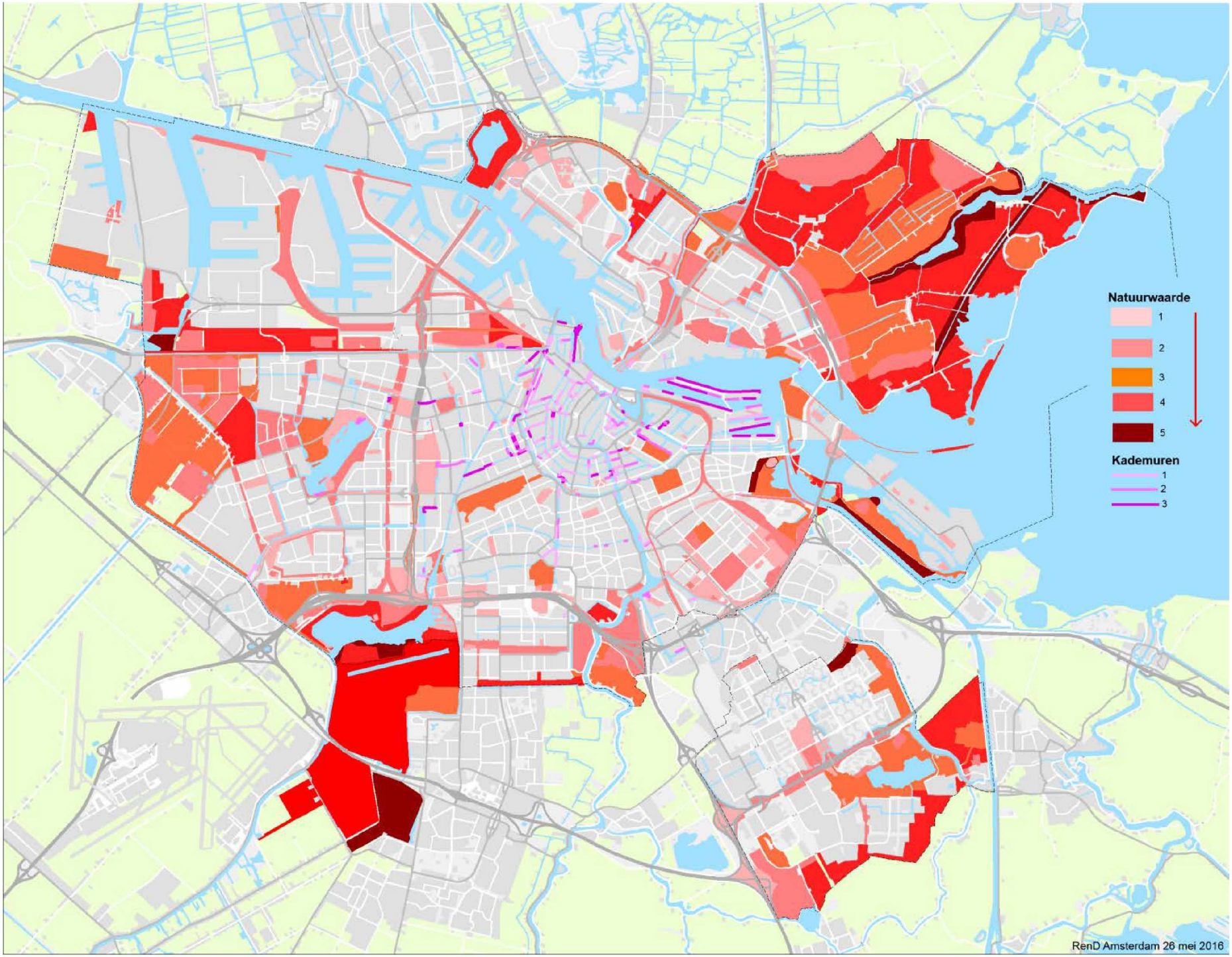
Natuurwaarde
1
2
3
4
5
Kademuren
1
2
3
RenD Amsterdam 26 mei 2016

Vergelijking natuurwaardenkaart 2016 met die van 2002 en 2009

De Natuurwaardenkaart Amsterdam 2016 bevestigt de trend dat de natuurwaarde in Amsterdam toeneemt. Specifieke deelonderzoeken naar de verspreiding van huismus, dagvlinders, wilde bijen en muurplanten onderbouwen die conclusie. Het gevoerde beheer en beleid begint zijn vruchten af te werpen. Zo is in 2012 de Ecologische Structuur Amsterdam geïmplementeerd en worden de ecologische knelpunten in deze structuur opgelost. Ook het niet meer gebruiken van bestrijdingsmiddelen in de Amsterdamse groenbieden en de introductie in bepaalde gebieden van ecologisch beheer dragen bij aan de kwaliteitsverbetering van de natuurwaarde in Amsterdam.

Door wijziging van inrichting en beheer heeft een aantal gebieden in 2016 een hogere of lagere natuur waardering gekregen. Vooral de inrichting van terreinen is bepalend voor de natuurwaarden. In Westpoort (langs de Noordzeeweg) is een stuk braakliggend terrein als tijdelijke natuur ingericht; zo lang er geen bestemming is voor het gebied mag de natuur zijn gang gaan. Het terrein kreeg een natuurlijke inrichting en werd onder andere door rugstreeppad, ijsvogel, oeverzwaluw, blauwvleugelsprinkhaan en veel vlindersoorten ontdekt en daarmee een hoge waardering. Ook de aanleg en de inrichting in het IJmeer van de Hoeckelingsdam en het Vogeleiland op de strekdam en in De Tuinen van West de herinrichting van de Kluut II hebben in 2016 ten opzichte van 2009, tot een hogere natuurwaarden voor deze gebieden geleid.

Ook de aanleg van verschillende ecologische verbindingszones heeft zijn vruchten afgeworpen. Zo is in 2014 in het Bovendiep de Ecologische Verbindingszone Bovendiep gerealiseerd en is in 2015 in het Amsterdam-Rijnkanaal ter hoogte van Flevopark het natuurontwikkelingsproject Zeeburgersluis gereed gekomen. In Waterland is een aantal natuurontwikkelingsprojecten in het kader van project 'Van IJ tot Gouw' uitgevoerd. De Gouwsloot is verlengd tot aan de Zwarte Gouw, langs de Zwarte Gouw is een ecologische zone ingericht, achter Sportpark Schellingwoude is een ecologische zone ingericht. Deze gerealiseerde verbindingszones hebben soms direct tot een hogere natuurwaarden van het gebied geleid (bijvoorbeeld ecologische zone Sportpark Schellingwoude) of zullen dat -zo is de voorspelling- op termijn gaan doen.

Niet alle gebieden zijn ten opzichte van 2009 gelijk gebleven of hoger gewaardeerd. In vergelijking met 2009 zijn delen van Waterland door onderbemaling en intensiever gebruik op een lagere waardering uitgekomen. Het beheer is minder natuurlijk en het aantal soorten zowel in kwaliteit als kwantiteit is behoorlijk afgenomen.

Ook hebben gebieden door functieverandering een lagere natuurwaardering gekregen. Zo zijn de Bongerd en Overhoeks die in 2009 nog grotendeels braak lagen, door gestarte of voltooide bouwactiviteiten lager gewaardeerd.

Een voorbeeld van een gebied dat door ecologisch beheer een hogere waardering heeft gekregen is het Kleine Loopveld. Verder is de verwachting dat de afspraken gemaakt in de Agenda Groen om 50% van de groenbieden buiten de ecologische structuur, insectvriendelijk te gaan beheren en de laatste knelpunten in de ecologische structuur van Amsterdam op te heffen, zijn positieve weerslag zal hebben op de natuurwaarde en de biodiversiteit in Amsterdam.

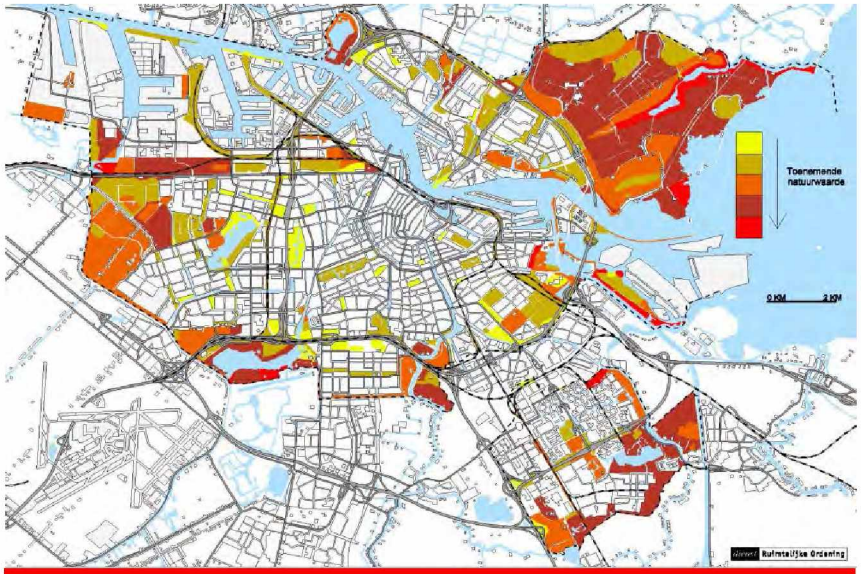

Kaart 5 Natuurwaarden in Amsterdam 2002

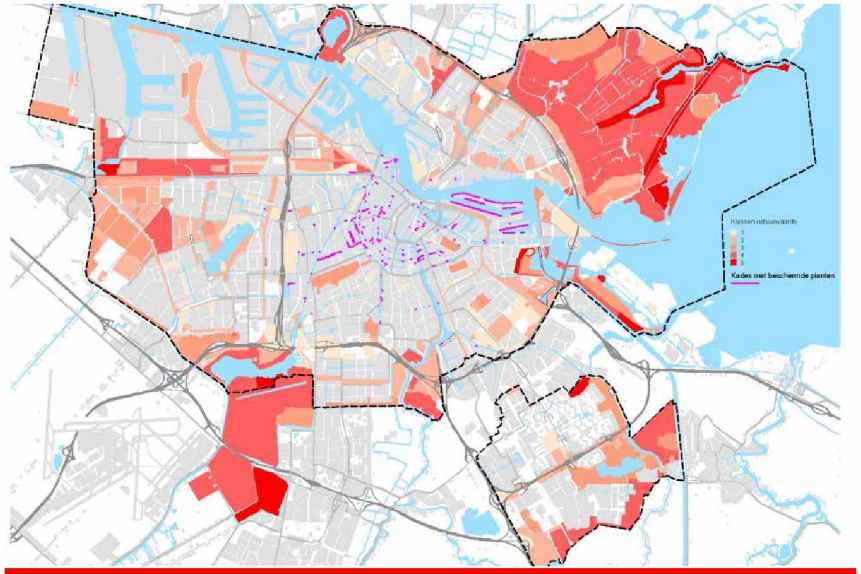

Kaart 6 Natuurwaarden in Amsterdam 2009

7. Onderliggende kaarten

Biodiversiteit

Deze kaart toont het totale aantal door de Flora- en Faunawet beschermde soorten soortengroepen (zoogdieren, vogels, reptielen, amfibieën en planten), gecorrigeerd voor de Rode Lijstwaarde[1] van elke soort ('index'). De kaart geeft een indicatie van de belangrijkste 'hot spots' van biodiversiteit in en om Amsterdam. Voor de biodiversiteit zijn vijf klassen gedefinieerd, waarde een laag en waarde vijf hoog.

Duidelijk is te zien dat de – alle soortengroepen samengenomen – meest soortenrijke gebieden in de stadsrand liggen, met een afname zowel naar binnen als naar buiten toe. In de binnenstedelijke groengebieden is het soortenaantal groter naarmate ze dichter bij de stadsrand liggen en een grotere omvang hebben. Ook het beheer speelt een rol. Sommige perifeer gelegen groengebieden hebben relatief lage soortenaantallen als gevolg van traditioneel beheer, zoals het Gijsbrecht van Aemstelpark en volkstuinenpark Ons Buiten. Van de gebieden om de stad hebben uitgestrekte open weide- en akkergebieden relatief lage soortenaantallen.

De delen van Waterland, Amstelland en de Diemerscheg met een open, homogeen landschap scoren bijvoorbeeld relatief laag. Gebieden die een combinatie van landschapstypen vormen, zoals weidegebieden die deels met bos beplant zijn, combineren meerdere 'soortenpakketten' en springen er daardoor gunstig uit.

1 **Rode lijsten** zijn lijsten waarop per land de in hun voortbestaan bedreigde dier- en plantensoorten staan. Op de Rode lijsten staan de bedreigde soorten en de maatregelen om deze soorten weer in aantal te laten toenemen. De bedreigde dier- en plantensoorten op de Rode lijsten zijn niet wettelijk beschermd, tenzij ze ook in de Nederlandse Flora- en faunawet, zijn opgenomen of vanaf 1 januari 2017 in de Nieuwe natuurwet.

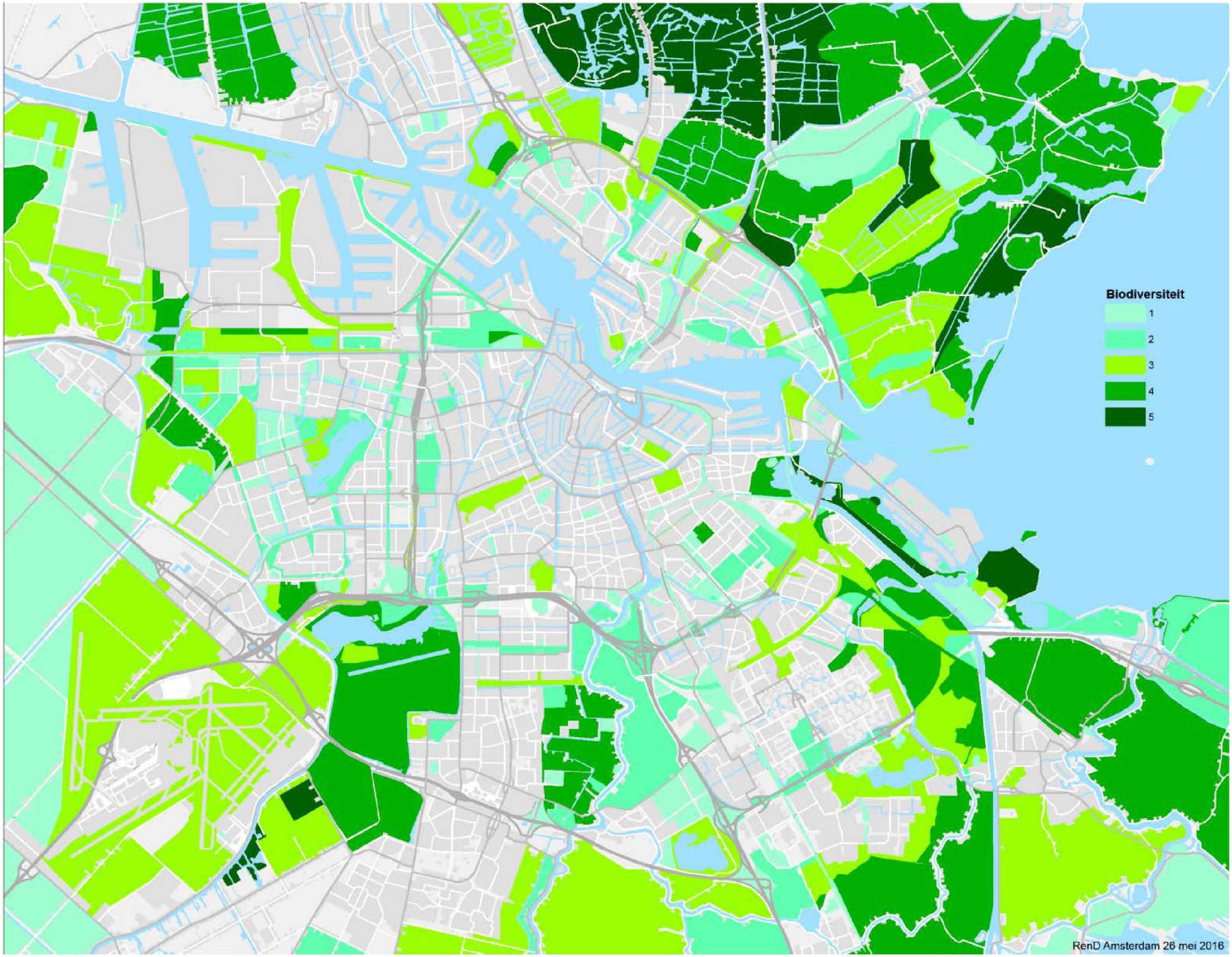
Biodiversiteit
1
2
3
4
5
RenD Amsterdam 26 mei 2016

Aantal soorten per kwart vierkante kilometer

De kaart geeft het aantal door de Flora- en faunawet waargenomen beschermde soorten per kwart kilometerhok (500x500 meter) weer. Dit is de basis voor de opvraagbare soortinformatie uit de Ecologische Atlas. Deze interactieve kaart (zie maps.amsterdam.nl) geeft door een muisklik op een vierkant van 500x500 meter de aanwezige beschermde soorten in dat vlak weer.

De kaart is een hulpmiddel om op een snelle manier inzicht te krijgen in de verspreiding van beschermde soorten in Amsterdam en kan behulpzaam zijn bij quickscans en natuuronderzoeken.

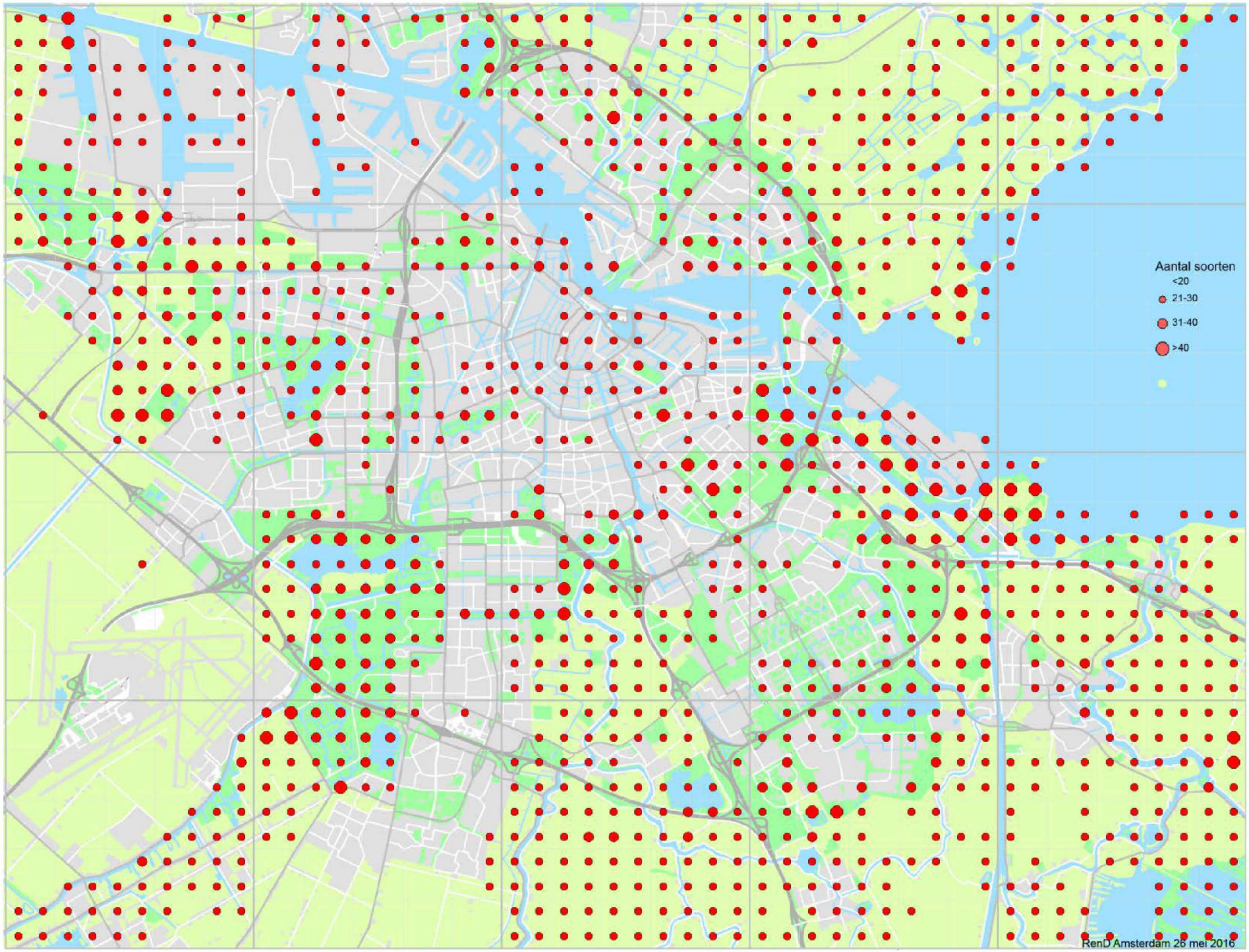
Aantal soorten
<20
21-30
31-40
>40
RenD Amsterdam 26 mei 2016

Natuurlijkheid

De deelkaart natuurlijkheid is gedefinieerd als de mate waarin een gebied natuurlijk is ingericht en daarmee samenhangend, de mate van beheerintensiteit. Voor de natuurlijkheid zijn drie klassen gedefinieerd; gebieden met een lage natuurlijkheid zijn de woonbuurten, sportvelden en de industrieterreinen. De gebieden, waar de natuur haar gang kan gaan hebben de hoogste natuurlijkheid

Natuurlijkheid is hier gedefinieerd als de mate waarin een gebied architectonisch dan wel natuurlijk is ingericht en daarmee samenhangend de mate van beheerintensiteit. De kaart laat zien dat de gebieden met de hoogste natuurlijkheidsgraad in de stadsrand en het ommeland liggen. Het gaat enerzijds om 'toevallige' ruigteterreinen, anderzijds om 'beheerde' natuur,

zoals natuurparken (heemtuinachtig, extensief beheerd) en natuurgebieden. Tot de eerste categorie behoren de westelijke Brettenzone, Geuzenbos, Noorder IJplas, Volgermeerpolder en andere delen van Waterland, buitendijkse gebieden langs de zuidelijke IJmeerkust, de natuurlijk ingerichte stadsrandparkzone langs Amsterdam Zuidoost en de noordelijke Oeverlanden. In de tweede categorie vallen park De Kuil, het Ruige Riet, een deel van de Bijlmerweide, natuurtuin de Wiedijk, de natuurzone van het Amsterdamse Bos en de zuidelijke oeverlanden. Binnen de stad komen ruigteterreinen alleen incidenteel zoals bijvoorbeeld de Israëlitische begraafplaats in het Flevopark. Het meest gecultiveerde groen wordt gevormd door de groengebieden in de vooroorlogse stad alsmede de sportparken.

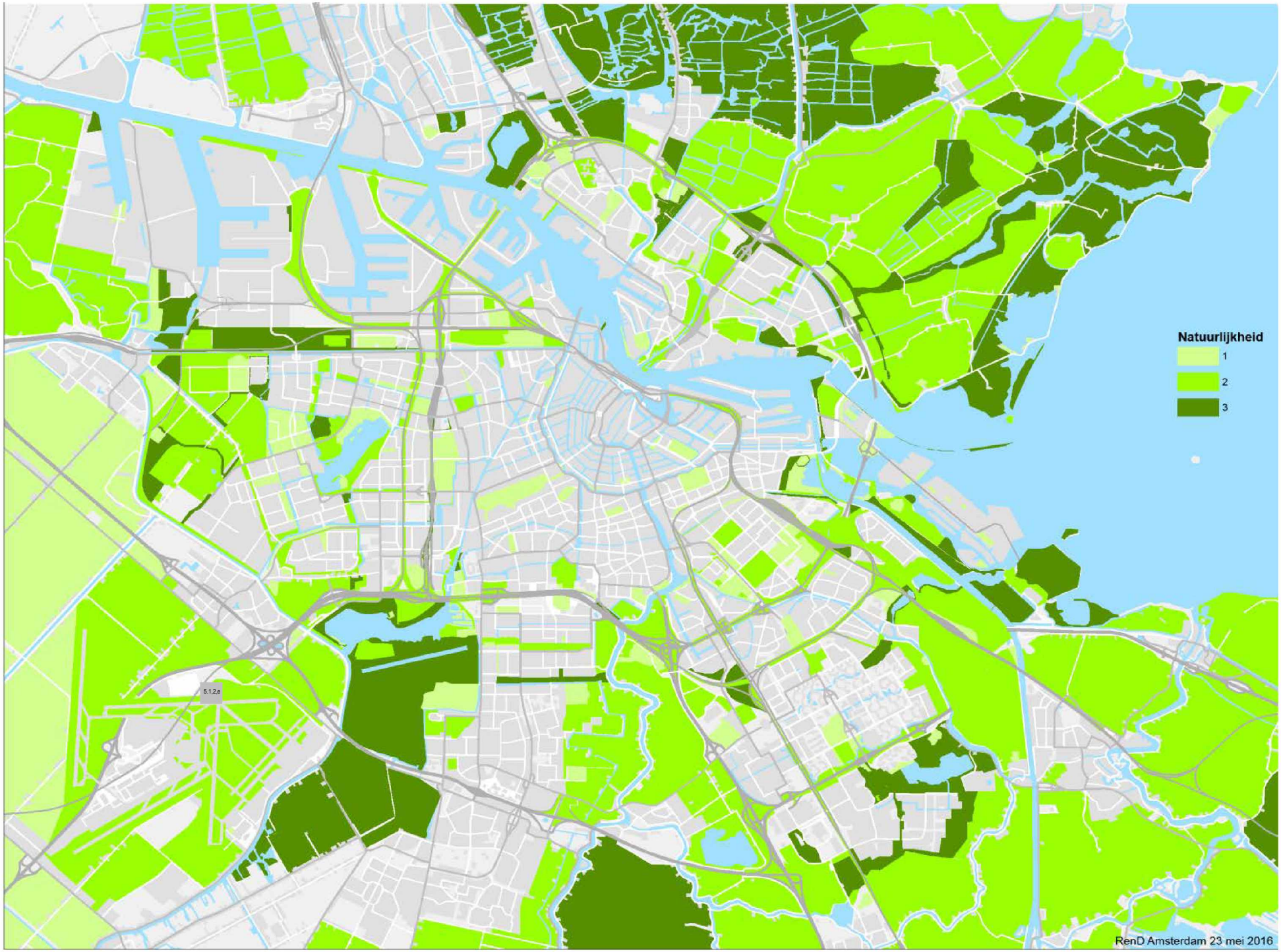
Natuurlijkheid
1
2
3
5.1.2.e
RenD Amsterdam 23 mei 2016

Vervangbaarheid

Net als in 2002 en 2009 wordt de mate van (on-)vervangbaarheid bepaalt door de aanwezigheid van oude landschapselementen en de aanwezigheid van oude bomen. Door de aanwezigheid van oudere bomen scoren de wat oudere woonwijken iets hoger dan de later gebouwde woonwijken. Voor de vervangbaarheid zijn vier klassen gedefinieerd.

De vervangbaarheid van een gebied is gedefinieerd als de hoeveelheid tijd die benodigd is voor het vervangen daarvan. De vervangbaarheid hangt in de praktijk vooral samen met de aanwezigheid van oude bomen en het voorkomen van oude, uitgerijpte bodems.

Gebieden met een lage vervangbaarheid liggen zowel in als om de stad. In de stad gaat het om gebieden met oude beplanting, zoals historische parken en begraafplaatsen. Om de stad zijn het vooral oude landschapselementen, zoals veenweidegebieden en oeverlanden, alsmede gebieden met oudere beplanting die moeilijk te vervangen zijn.

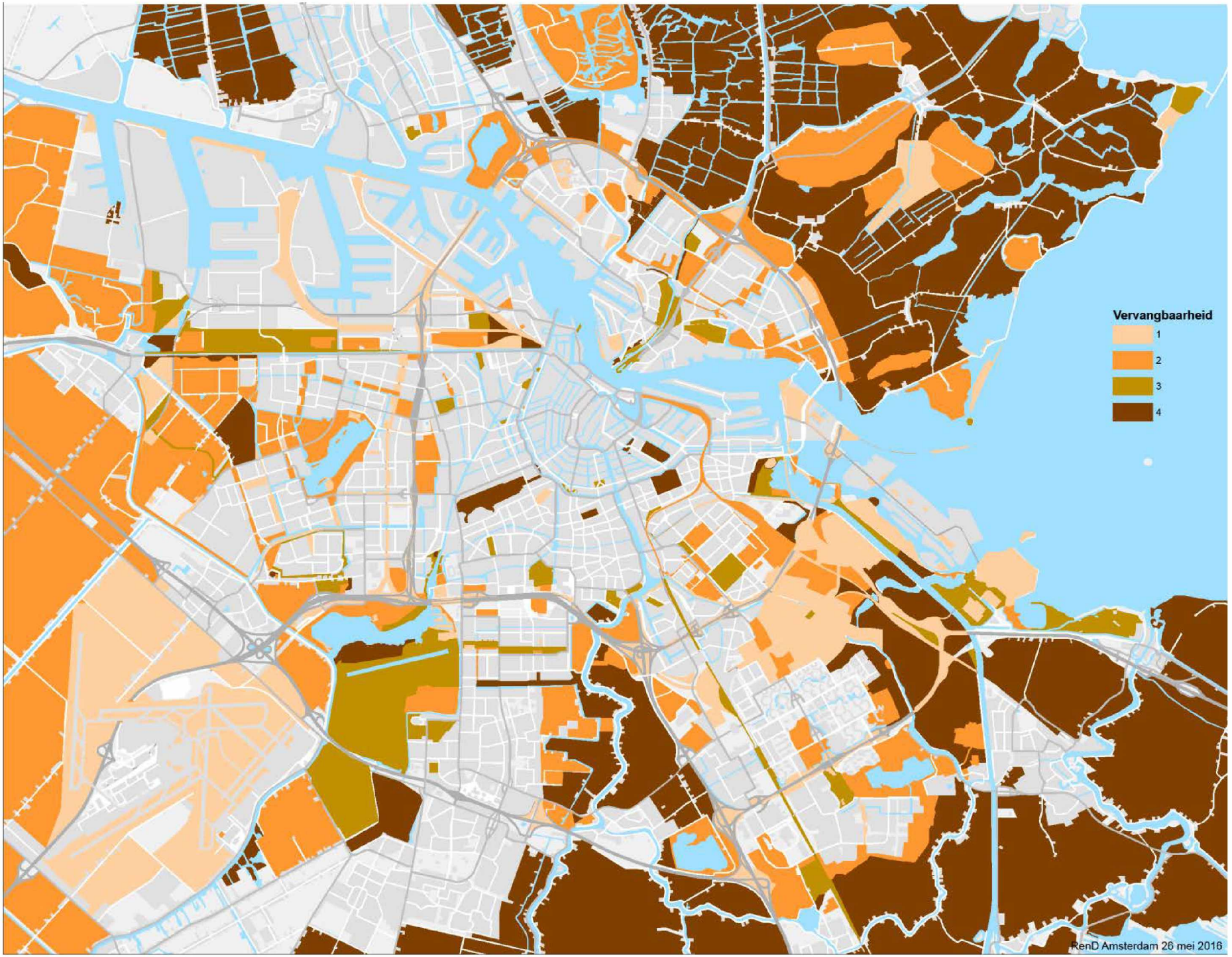
Vervangbaarheid
1
2
3
4
RenD Amsterdam 26 mei 2016

Bijdrage aan de ecologische structuur

Naast de Amsterdamse Ecologische structuur zijn ook de nationale beschermde gebieden in de kaart opgenomen. Voor de Natura 2000-gebieden zijn internationale afspraken gemaakt. Zo is het IJmeer/Markermeer een Vogelrichtlijngebied. Andere Natura 2000-gebieden zijn Varkensland,Ilperveld, Twiske, Oostzanerveld, net ten noorden van Amsterdam en de Botshol net ten zuiden van Amsterdam. Daarnaast is er het Natuurnetwerk Nederland (NNN), vroeger heette dit de Ecologische hoofdstructuur (EHS). Gebieden die door deze structuur beschermd worden zijn de Groene AS (de verbindingszone tussen Amstelland en Spaarnwoude, de Ecologische Verbindingszone tussen de Gooi- en Vechtstreek en Waterland en de Natuurboog langs de rand van Amsterdam Zuidoost.

Deze kaart toont het belang van groengebieden als onderdeel van de ecologische structuur. Aangezien dit criterium direct is geassocieerd met de ligging en de grootte van een gebied (in de stadsrand of het ommeland; grote groengebieden in de stad, kleine groengebieden in de stad), is het kaartbeeld al vastgelegd in de definitie. Naast de scheggenstructuur (en schegjesstructuur in Noord) maakt de kaart ook de grotere verbindende groenstructuren binnen de stad zichtbaar, namelijk:

- Groene AS
- ECO-lint
- EVZ Gooi-Waterland
- Natuurboog in Amsterdam Zuidoost
- de 'schegjes' van Amsterdam-Noord
- het Kleine loopveld
- Gijsbrecht van Aemstelpark
- Brettenzone
- Christoffel Plantijnpad
- Ringspoor west
- Spoorlijn Amsterdam-Hilversum en het groene deel van de Watergraafsmeer
- Gaasperdammerweg
- 'Zuidtak' (de spoorlijn tussen station Diemen-Zuid en Duivendrecht)

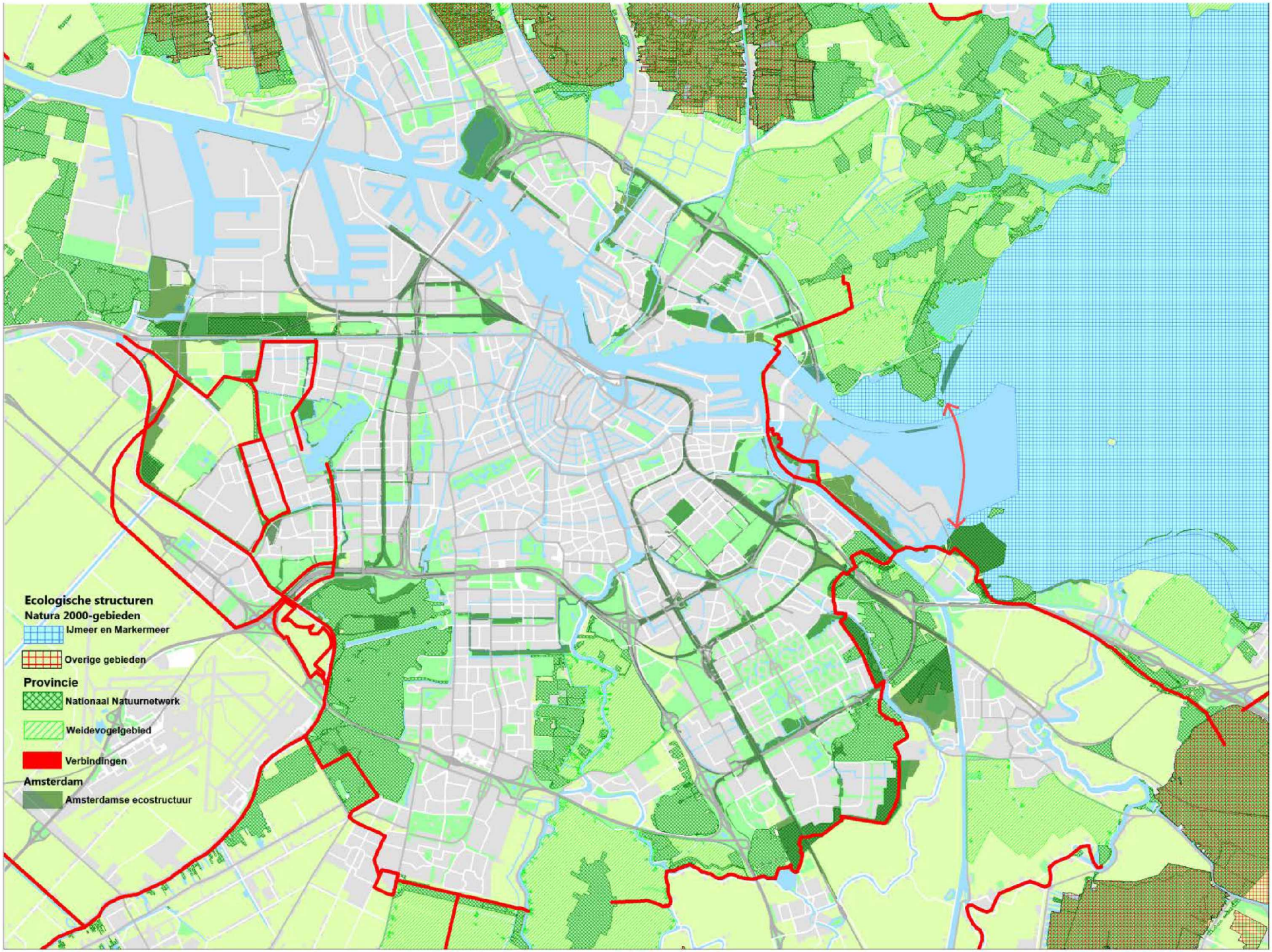
Ecologische structuren
Natura 2000-gebieden
IJmeer en Markermeer
Overige gebieden
Provincie
Nationaal Natuurnetwerk
Weidevogelgebied
Verbindingen
Amsterdam
Amsterdamse ecostructuur

8. Themakaarten

Koloniebroeders: blauwe reiger, visdief, lepelaar en roek

Sommige soorten zoals blauwe reiger, visdief en lepelaar zijn koloniebroeders. Zij hebben juist graag nestplaatsen naast elkaar. Het nestelen in grote groepen heeft waarschijnlijk als voordeel, dat een grote groep relatief minder bloot staat aan predatie dan afzonderlijke broedparen. Grote groepen vogels zijn in staat sneller bedreigingen te signaleren, zo hoeven individuen minder waakzaam te zijn en kunnen ze meer tijd besteden aan eten en broedzorg.

Amsterdam kent van oudsher grote broedkolonies van blauwe reiger en kleinere broedkolonies van visdief. Relatief nieuw binnen de gemeente grens zijn de broedkolonies van lepelaar (sinds 2012).

Blauwe reiger kolonies zijn voornamelijk te vinden in de oude bomen van verschillende stadparken en parken. Visdieven broeden zowel op platte daken als op de grond. Roeken broeden alleen in bomen en lepelaars broeden zowel in bomen (Sloterpark) als op de grond (Hoeckelingsdam).

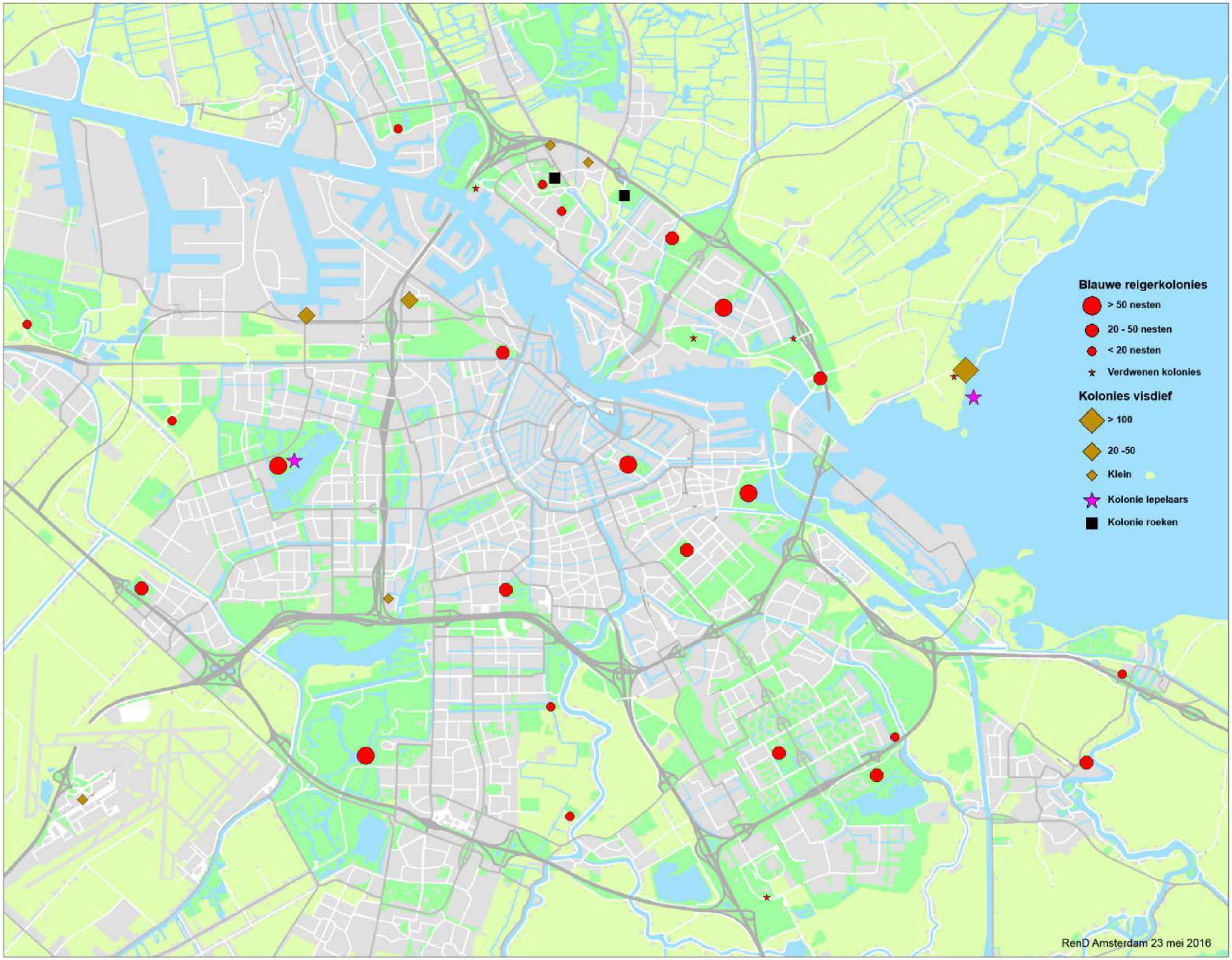
Blauwe reigerkolonies
> 50 nesten
20 - 50 nesten
< 20 nesten
Verdwenen kolonies
Kolonies visdief
> 100
20 -50
Klein
Kolonie lepelaars
Kolonie roeken
RenD Amsterdam 23 mei 2016

Huismussen en gierzwaluwen binnen de ring

In 2005 en 2006 is Amsterdam stadsbreed geïnventariseerd op huismussen. De conclusie van dit onderzoek was, dat vergeleken met een zorgvuldige schatting uit 1995, de stand van de huismussen spectaculair achteruit was gegaan. In 2014 is een nieuw onderzoek naar de grootte van groepen huismussen in Amsterdam gestart en in 2015 voortgezet. Het onderzoek is in oktober 2016 afgerond. De eerste resultaten lijken te wijzen op een voorzichtig herstel van de Amsterdamse populatie.

Ook verblijfplaatsen van gierzwaluwen worden vanaf 2013 in kaart gebracht. De stadsdelen binnen de ring zijn in 2015 geïnventariseerd. Voor 2016 staat stadsdeel Zuidoost op het programma. De resultaten van deze beide onderzoeken zijn te zien op http://maps.amsterdam.nl/vogels/

Gierzwaluwen en huismussen broeden in gebouwen, huismussen kruipen dikwijls onder dakpannen, gierzwaluwen zitten vaak achter boeiborden. Deze verblijfplaatsen zijn kwetsbaar en worden bij werkzaamheden vaak over het hoofd gezien. Zo kan een steiger met steigerdoek voor schilderwerkzaamheden er al voor zorgen dat gierzwaluwen hun nest niet meer in of uit kunnen vliegen.

De verblijfplaatsen van gierzwaluwen en huismussen zijn – ook buiten het broedseizoen - beschermd door de Flora- en faunawet. Indien door werkzaamheden deze plaatsen hun functie verliezen is er een ontheffing van de Flora- en faunawet nodig. Daarom wordt getracht om zo veel mogelijk verblijfplaatsen in kaart te brengen.

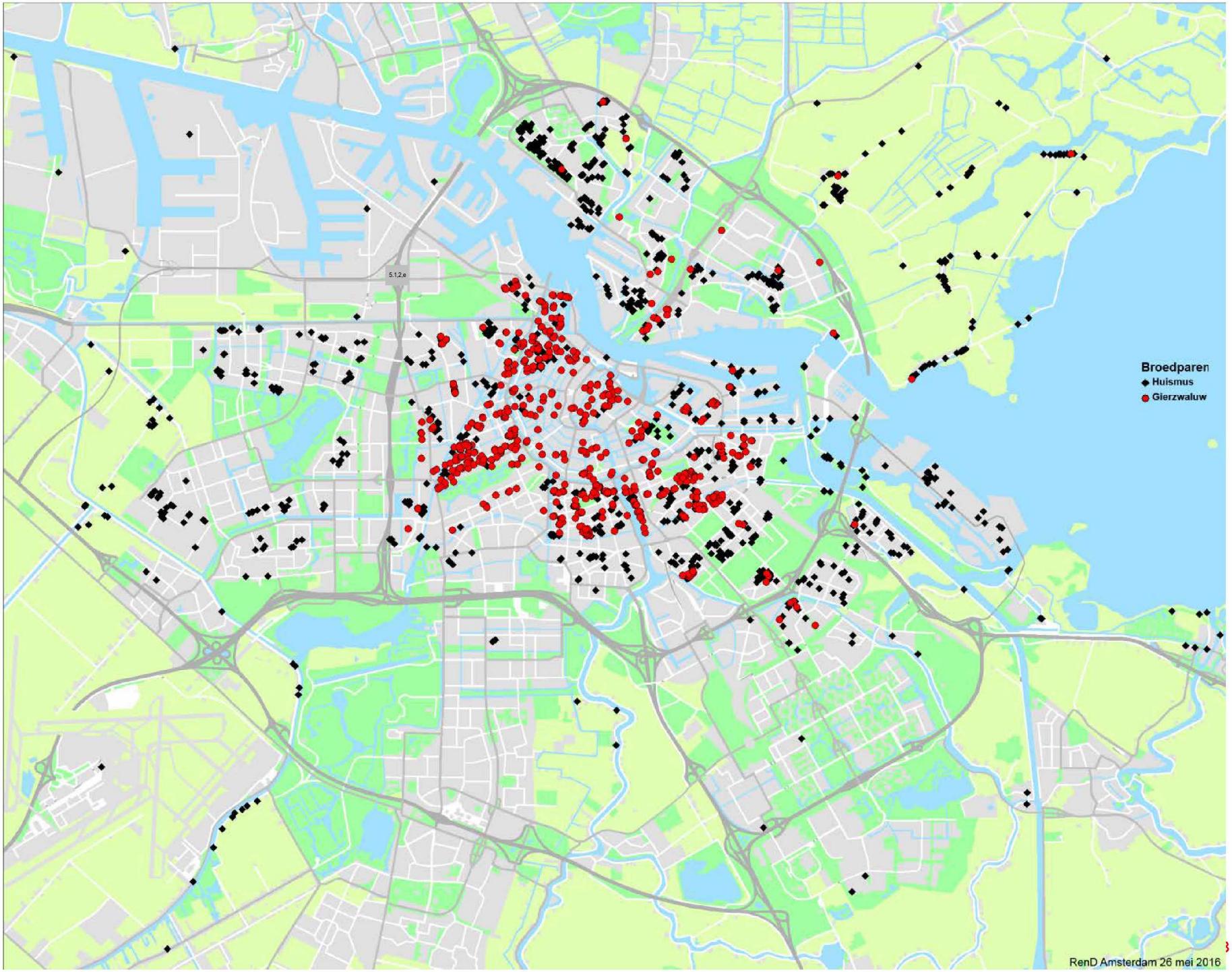
Broedparen
Huismus
Gierzwaluw
RenD Amsterdam 26 mei 2016

Kademuren

Amsterdam heeft een unieke muurflora met veel beschermde soorten. De muurplanten, hebben in de stad een uitermate geschikt, maar kwetsbaar, biotoop gevonden op door de mens aangelegde gracht- en kademuren. De laatste vijftien jaar is er bij een aantal beschermde muurplanten sprake van landelijk en stedelijk toename door gunstige klimatologische omstandigheden. Stijgende temperaturen, vochtige zomers en zachte winters hebben ervoor gezorgd dat er grote aantallen steenbreekvaren (± 8.000 exemplaren) en tongvaren (±2.500 exemplaren) zijn gevonden in Amsterdam.

Muurplanten zijn gebonden aan specifieke biotopen. Vooral de varensoorten komen voor in de bergen en staan daar op verticale wanden waar concurrerende planten niet kunnen groeien. Door langzame ophoping van voedingsstoffen worden de groeiplaatsen in richels en scheuren bewoonbaar voor muurplanten.
In het stedelijk gebied is dit biotoop ontstaan in de voegen tussen en op de stenen stadswallen, sluizen, grachten- en kademuren, tuinmuren, straatkolken en waterputten. Amsterdam biedt een ongekend groot areaal, zo'n 100 kilometer aan bewoonbaar biotoop, in de vorm van zijn bakstenen grachten- en basalten kademuren.

Van de muurplanten vallen vooral gele helmbloem, muurfijnstraal, muurleeuwenbekje en karpatenklokje op door hun kleur (geel, wit, paars en blauw), varens en vijgenbomen kleuren de grachtenmuren groen. Ook ontsnappen uit bloembakken en geveltuinen diverse soorten naar de kademuren. Vooral de veelheid aan varens is ongekend, er zijn in Amsterdam 29 soorten gevonden. Nergens in ons land staan binnen een straal van enkele kilometers zo veel verschillende soorten varens.
Van speciale betekenis zijn de basaltstenen kademuren in het Oostelijk Havengebied en bij het Westerdokseiland (Stenen Hoofd). De kademuren zijn opgetrokken uit solide basalt en hebben daardoor probleemloos een eeuw lang haven- en overslagactiviteiten doorstaan. Zij herbergen zeer hoogwaardig ontwikkelde muurvegetaties van nationaal belang. Het begroeien van de grachten en kademuren is een langzaam proces. De bakstenen muren in de binnenstad zijn veel meer onderhevig aan renovatie werkzaamheden. Hier groeien de muurplanten vooral op de minst verstoorde plekken

De invoering van de Nieuwe Natuurwet 2017 heeft voor een aantal beschermde soorten in Amsterdam gevolgen. In de Flora- en faunawet zijn elf soorten Amsterdamse soorten beschermd en in de Nieuwe Natuurwet vier soorten. De kaart laat zien waar op kademuren beschermde planten (Flora- en Faunawet en de Nieuwe Natuurwet) groeien.

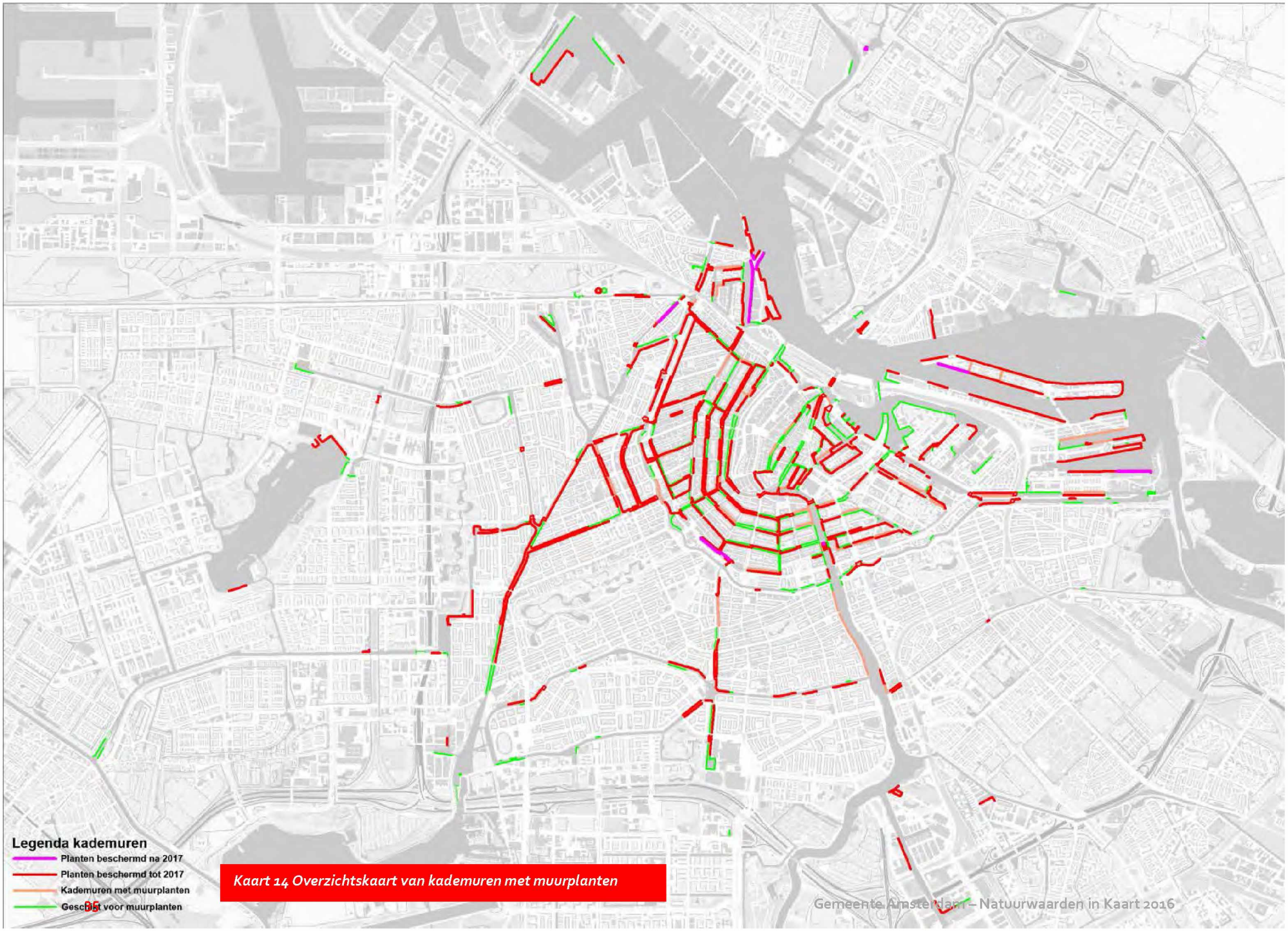

Kaart 14 Overzichtskaart van kademuren met muurplanten

Orchideeën

Orchideeën zijn opvallende verschijningen in natuur en zijn gebonden aan specifieke biotopen. Orchideeën zijn afhankelijk van door de mens aangelegde stukjes grond zoals; tijdelijk braak liggende industrieterreinen, slootkanten, wegbermen en begraafplaatsen. Deze stukjes grond vormen met het juiste beheer tijdelijke stabiele en verschraalde biotopen waar de orchideeën zich thuis voelen.

De mens helpt door de stukjes grond één keer per jaar te maaien en het maaisel af te voeren. Hierdoor wordt de begroeiing van deze gebieden in toom gehouden. Het afvoeren van het maaisel zorgt voor een voedsel armere omgeving, waar orchideeën en veel andere wilde planten op gedijen. In Amsterdam is dit beheer al jaren ingebed in het ecologisch beleid. Op zanderige industrieterreinen en wegbermen vinden we bijenorchis, moeraswespenorchis en rietorchis. Langs slootkanten vinden we vooral rietorchis en op begraafplaatsen en andere ongestoorde wat schaduwrijke plaatsen brede wespenorchis en grote keverorchis. De orchideeën dragen namen van insecten en dieren waarmee ze vaak samen worden gezien en in specifieke gevallen, zoals de bijenorchis, voor de bevruchting van hun bloemen.
Voor de voortplanting gebruiken orchideeën stofzaad dat zich met behulp van de wind over grote afstanden kan verplaatsen . Nadeel van het zaad is dat er geen voedsel voor ontkieming mee op hun reis kan, dit weegt te veel. Orchideeën zaad heeft hier een oplossing voor gevonden. Voor het ontkiemen hebben orchideeën zaadjes speciale schimmels nodig die zich in de bodem bevinden. Door een verbinding aan te gaan met deze schimmels kunnen de orchideeën voedingsstoffen en water uit de bodem opnemen en tot een plant uit groeien. Zonder de schimmels lukt dit niet.

RenD Amsterdam 23 mei 2016

Weidevogels

Grutto's, tureluur, kievit, scholeksters, veldleeuweriken en graspiepers gaan al sinds de jaren negentig sterk achteruit. Volgens het CBS en de Vogelbescherming komt dit door schaalvergroting en intensivering in de landbouw. Er wordt vroeger en vaker gemaaid waardoor nesten verloren gaan. Doordat de graslanden tegenwoordig bestaan uit maar één of twee soorten gras hebben de vogels minder voedsel, dekking en rust. De intensieve landbouw heeft ervoor gezorgd dat weilanden geschikt voor weidevogels steeds zeldzamer geworden zijn. Daardoor is sinds 1960 is meer dan 60 procent van alle weidevogels verdwenen en dreigen ze te verdwijnen uit Nederland. Ook in de veenweidegebieden in Waterland en Amstelland is deze achteruitgang te zien.

Ook de predatie van eieren en kuikens wordt mede als oorzaak genoemd van deze achteruitgang. Naast vossen, zijn er nog veel andere roofdieren die de eieren en kuikens van weidevogels bedreigen. Zo worden de eieren geroofd door hermelijn, egel, bunzing en vogels zoals kraaien. De kuikens werden vooral gepakt door blauwe reiger, grote zilverreiger en buizerd.

De belangrijkste oppervlakten aan weidevogelgebieden liggen in Waterland en Amstelland (Polder de Ronde Hoep en Bovenkerkerpolder. Ook de Wilmkebreekpolder (Amsterdam Noord) is nog een broedgebied voor weidevogels als grutto en kievit. Hier stabiliseert de weidevogelstand zich door zorgvuldig beheer.

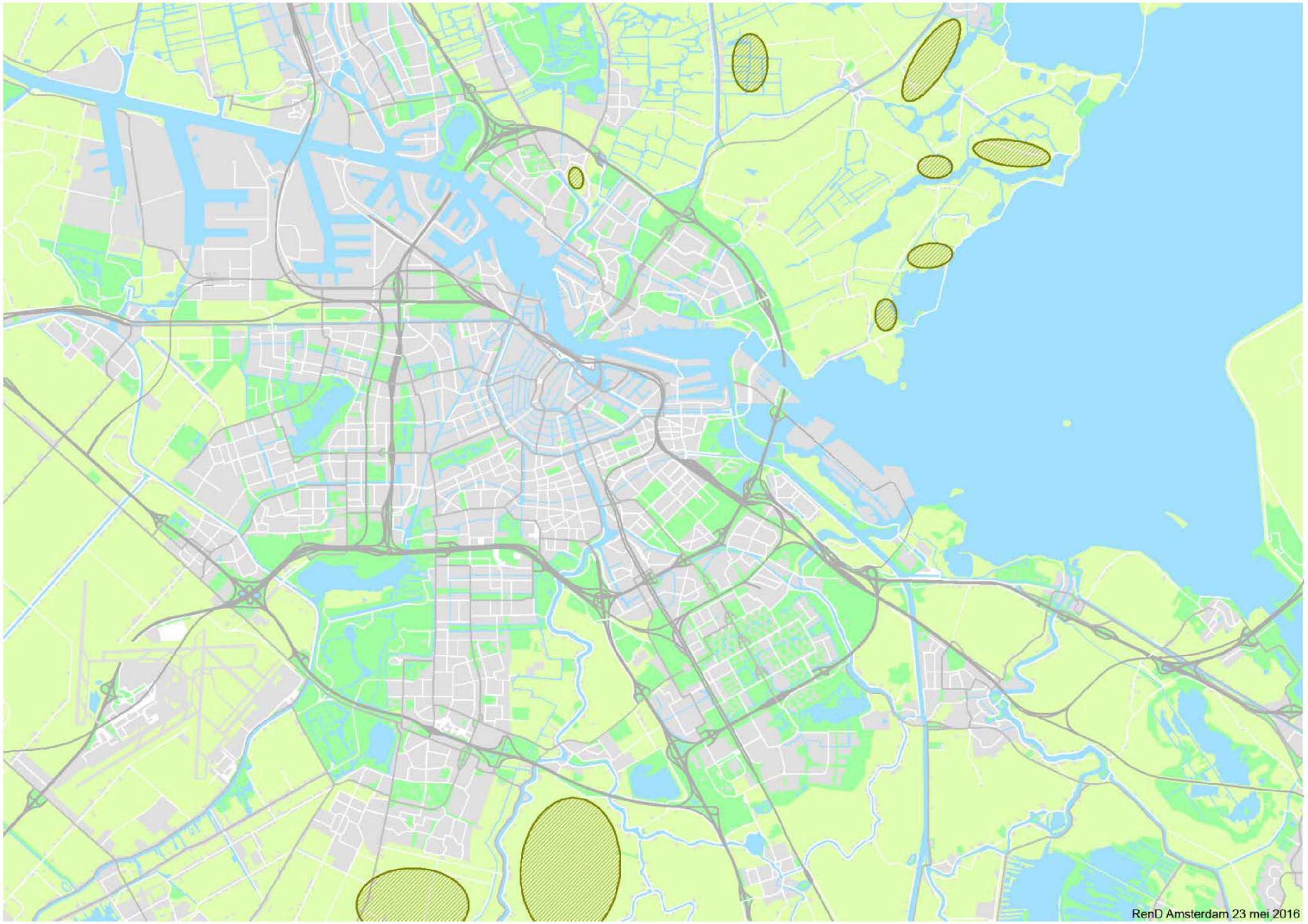
RenD Amsterdam 23 mei 2016

Rugstreeppad en ringslang

De rugstreeppad is in hoofdzaak afhankelijk van zandige, spaarzaam begroeide en weinig betreden bodems, waarin hij gemakkelijk kan graven. Deze 'bodems' zijn vooral te vinden waar veel wordt gebouwd en of gegraven bijvoorbeeld het Westelijk Havengebied en IJburg. In deze gebieden kan de rugstreeppad en zeker als er geschikt voortplantingswater in grote dichtheden voorkomen. Waterplanten en vis maken veel water ongeschikt als voortplantingswater. Amsterdam heeft daarom specifiek voor de rugstreeppad op verschillende plaatsen (o.a. Diemerpark,Koivistokade , Zeeburgereiland, Toetsenbordweg), voortplantingswater (en met succes!) in de vorm van poelen aangelegd. Deze poelen zijn in beton uitgevoerd en worden door regenwater gevuld.
De ringslang komt voor in gebieden die laagveenmoeras combineren met hoger gelegen, liefst zandige overwinteringsgebieden (de ringslang overwintert onder andere in konijnen- en muizenholen in spoordijken).

Als we de huidige verspreiding vergelijken met die van vijftig jaar geleden, zien we een langzaam instortende populatie in het zuidelijk deel van Noord-Holland. In de 19e eeuw kwam de ringslang nog voor op de dijken langs het voormalige IJ tussen Amsterdam en Haarlem, met de daarachter gelegen veenweidegebieden als voedselgebied. Na de inpoldering van het IJ hebben zich nog enige tijd kleine relictpopulaties weten te handhaven, bijvoorbeeld langs Zijkanaal F bij Halfweg. Tegenwoordig komen in dit gebied alleen nog ringslangen voor in het Geuzenbos.

De populatie langs het IJ heeft waarschijnlijk in verbinding gestaan met de populatie(s) in de Bovenlanden van Aalsmeer, via de dijk van het Haarlemmermeer. De snel oprukkende verstedelijking in dit gebied bemoeilijkt migratie van ringslangen van de Amstelveense Poel naar het Geuzenbos. Deze verbinding wordt thans verbeterd in het kader van de Groene AS.
Ook van de verbinding tussen de Poel en de Diemen c.q. de Diemerzeedijk is geen sprake meer. Hier ligt tegenwoordig de Zuid-As. De grote populatie die in de jaren '50 voorkwam op de plek van het huidige Mirandabad, is geheel verdwenen.
De populatie bij de Amstelveense Poel is op zichzelf voldoende groot om zich voor langere perioden te handhaven, maar ligt door verstedelijking en aanleg van infrastructuur volledig geïsoleerd van andere potentiële leefgebieden. Verbetering van het Amsterdamse Bos als ringslanggebied is tien jaar geleden gestart en werpt zijn vruchten af.

Tegenwoordig komt de ringslang voor in twee grotere populaties, namelijk bij de Amstelveense Poel en langs de IJmeerkust, met het zwaartepunt langs de Diemer- en Muiderzeedijk. In de daarachter gelegen veenweide en moerasgebieden komen enkele restpopulaties voor. De populatie in Waterland is waarschijnlijk sterk afhankelijk van immigratie vanaf de zuidelijke IJmeerkust.

De soort is sterk afhankelijk van een beperkt aantal, kleine overwinterings en voortplantingsplekken, die door jarenlange monitoring inmiddels alle bekend zijn.

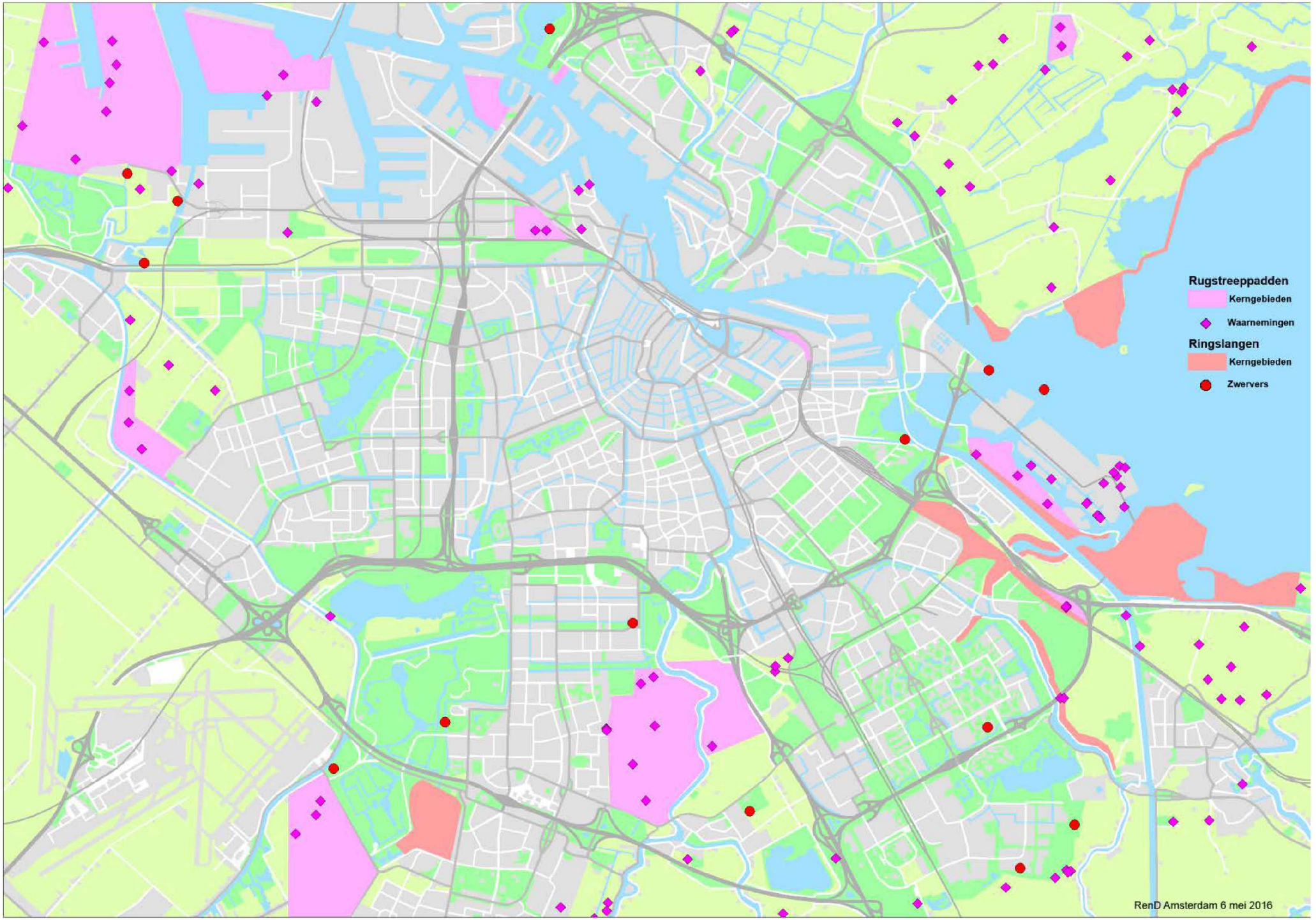
Rugstreeppadden
Kerngebieden
Waarnemingen
Ringslangen
Kerngebieden
Zwervers
RenD Amsterdam 6 mei 2016

Vleermuizen

Van de twintig soorten vleermuizen in heel Nederland, komen tien soorten voor in Amsterdam. De meest voorkomende soort in de stad, de gewone dwergvleermuis, is zo klein dat hij met gemak in een klein luciferdoosje past. Deze soort heeft dus geen enkele moeite om via een supersmal ventilatierooster toegang te vinden tot een spouwmuur. Daarmee behoort de gewone dwergvleermuis, net als de laatvlieger en de meervleermuis tot de gebouwbewonende soorten. De grootste voorkomende vleermuis in Amsterdam en tevens ook in heel Nederland, is de rosse vleermuis. Met zijn 45 gram aan lichaamsgewicht en een spanwijdte van 40 cm (formaat van een grote merel) is hij minstens twee keer zo groot dan de gewone dwergvleermuis. In tegenstelling tot de gewone dwergvleermuis verblijft de rosse vleermuis liever in boomholten, net als de watervleermuis.
De stad wordt op verschillende manieren door vleermuizen gebruikt. De water en de groenstructuren dienen als foerageergebied en/of als vliegroute. De bebouwing – met name spouwmuren - dient als winterkolonie of als kraamkolonieplek voor de gebouw bewonende soorten en de bomen waar holtes in voorkomen dienen hetzelfde doel voor de boombewonende soorten (water-, rosse- en ruige dwergvleermuis). Soms zitten er wel meer dan honderd dieren bij elkaar in een spouw of holte.

Op de kaart zijn de kolonieplaatsen van verschillende soorten aangegeven die in de afgelopen tien jaar zijn aangetroffen. Ook belangrijke foerageergebieden en vliegroutes staan vermeld. Dit zijn groenstroken en groengebieden waar vleermuizen in grote aantallen naar voedsel zoeken en waarlangs vleermuizen vliegen om bij die foerageergebieden te komen. De gewone dwergvleermuis heeft vaak wel al voldoende voedselaanbod in de gemiddelde binnentuin van een woonblok, maar op deze kaart staan alleen de hoogwaardige, drukbezochte foerageergebieden aangegeven. Op de kaart staan ook waarnemingen van (voor Noord Holland) zeldzame soorten aangegeven. Zo zijn de bosvleermuis en de kleine dwergvleermuis foeragerend boven het Beatrixpark waargenomen, jaagt de gewone grootoorvleermuis bijvoorbeeld boven het Klein Loopveld en heeft een tweekleurige vleermuis een solitair verblijf in Oost. De laatste categorie – de baltsverblijven – betreffen de locaties waar in de paartijd (augustus en september) roepende mannetjes van de gewone- en ruige dwergvleermuizen zijn waargenomen.

Alle vleermuizen worden door Europese wetgeving beschermd. Dat betekent dat ook de hierboven genoemde verblijfplaatsen beschermd zijn. Omdat vleermuizen in kolonies in gebouwen verblijven zijn ze zeer kwetsbaar, daarom is bij sloop of ingrijpende werkzaamheden aan muren vrijwel altijd nader onderzoek vereist.

Op de kaart is aangegeven wat er nu bekend is. Maar heel veel weten we nog niet. Vleermuizen leven 's nachts en zijn alleen met speciale apparatuur waar te nemen. Zo is de kleine dwergvleermuis pas in 2015 voor het eerst en eenmalig in Amsterdam waargenomen. Laatvliegers verblijven in kolonies in gebouwen, maar er is nog niet één verblijfplaats gevonden, terwijl er veel waarnemingen van vleermuizen zijn. Door onderzoek met batloggers en door vleermuizen te vangen en van een zender te voorzien proberen we meer over de verblijfplaatsen in de stad te ontdekken.

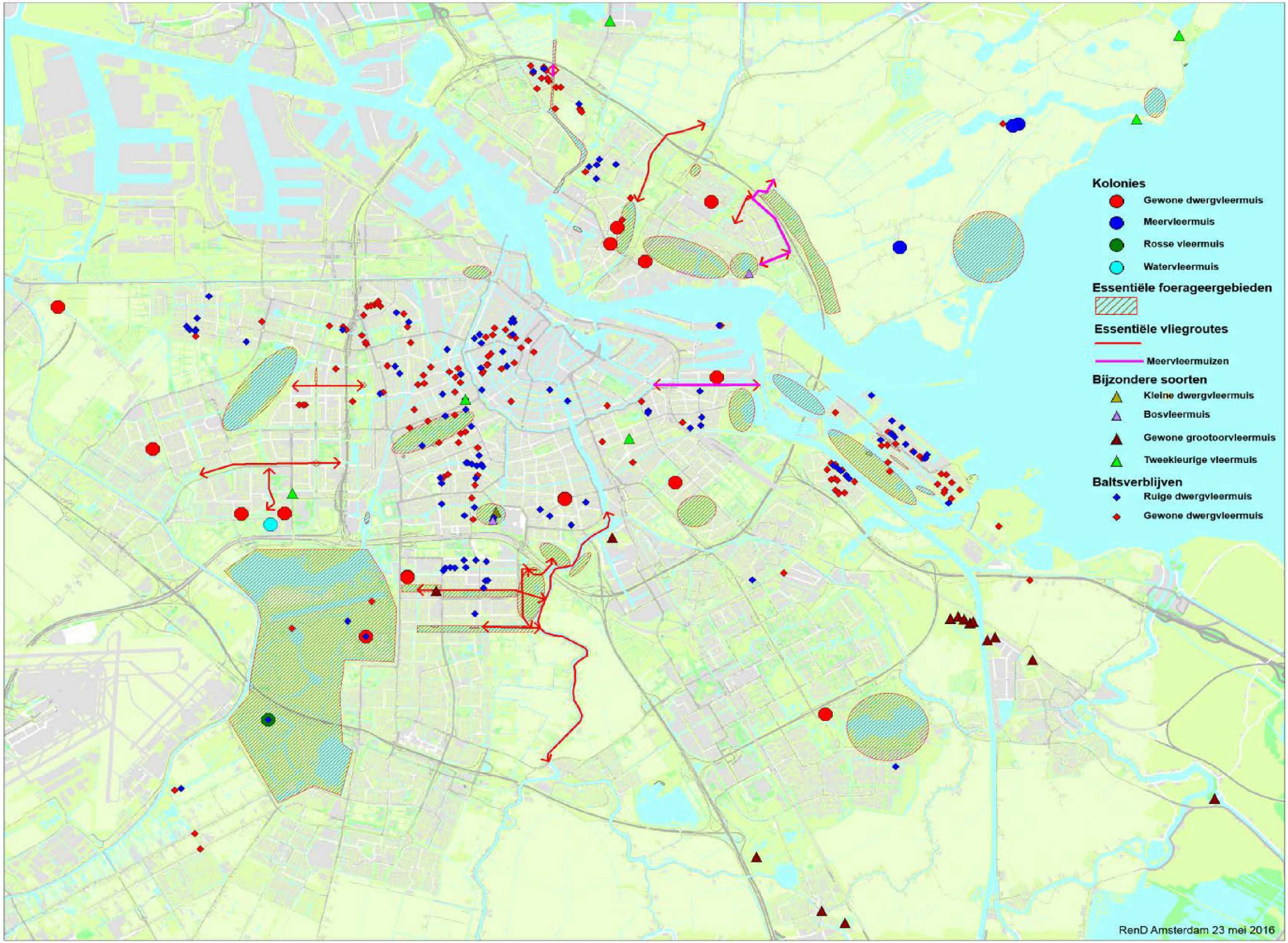
Kolonies
Gewone dwergvleermuis
Meervleermuis
Rosse vleermuis
Watervleermuis
Essentiële foerageergebieden
Essentiële vliegroutes
Meervleermuizen
Bijzondere soorten
Kleine dwergvleermuis
Bosvleermuis
Gewone grootoorvleermuis
Tweekleurige vleermuis
Baltsverblijven
Ruige dwergvleermuis
Gewone dwergvleermuis
RenD Amsterdam 23 mei 2016

Havik en slechtvalk

Sinds eind jaren '90 is het aantal broedparen van de havik in Amsterdam gestaag toegenomen. In en om Amsterdam broeden nu ongeveer 30 paar haviken (het precieze aantal is moeilijk te geven, daar de havik lastig te monitoren is). Deze toename houdt waarschijnlijk verband met de ouder worden van de beplanting en het grote aanbod van prooidieren. De havik is van nature een vogel van bossen en broedt in hoge bomen. Voedsel, vooral duiven, is er in overvloed. Sinds enkele jaren broeden ook haviken in de grote parken, groengebieden en recreatiegebieden (Sloterpark Brettenzone, Geuzenbos, Amsterdamse Bos, Twiske). Belangrijk voor de havik zijn rustige, weinig betreden plekken met hoge bomen die als broedboom kunnen dienen.

Tot ongeveer 1960 was een overwinterende slechtvalk een volstrekt normale verschijning in Amsterdam. Gebruik van pesticiden in de landbouw decimeerde de populaties in Noord-Europa, die destijds onze overwinteraars leverden. Na het verbod op deze middelen herstelden de Noord-Europese aantallen maar langzaam. In Amsterdam dateert het eerste broedgeval uit 2001 (schoorsteen Hemwegcentrale). De slechtvalken nestelen in voor de soort gemaakte nestkasten. Deze nestkasten worden in samenspraak met de beheerder of de eigenaar op hoge gebouwen (>80 meter) in bijvoorbeeld in de Zuidas of in Zuidoost geplaatst. Incidenteel wordt er gebroed (IJburg, Diemervijhoek) op oude kraaiennesten in hoogspanningsmasten. Door het aanbieden van nestkasten wordt het broeden van de slechtvalk in Amsterdam bevorderd

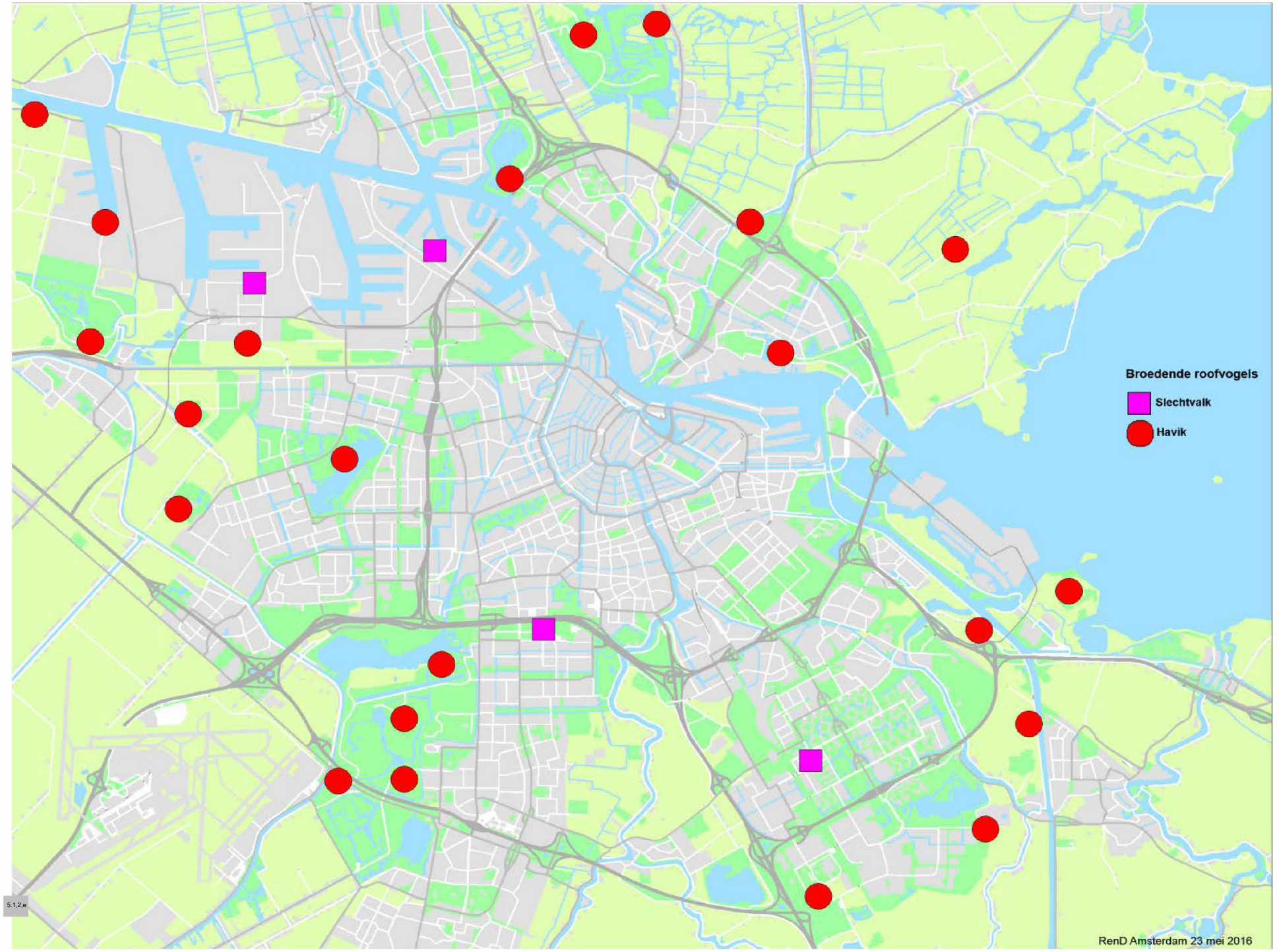
Broedende roofvogels
Slechtvalk
Havik
5.1.2.e
RenD Amsterdam 23 mei 2016

IJsvogel

Vroeger nestelde de ijsvogel voornamelijk langs langzaam stromende beken met steilwanden in het oosten en zuiden van het land. De soort had in de jaren zestig van de twintigste eeuw te lijden onder watervervuiling en de strengste winter van de eeuw (1962/63), die de stand meer dan decimeerde. In het laatste kwart van de eeuw herstelde de stand, met onderbrekingen na koude tot strenge winters als 1978/79, midden jaren tachtig en midden jaren negentig. Ook Amsterdam is door de ijsvogel ontdekt, niet alleen het schone water maar ook de broedomstandigheden zijn sterk verbeterd. Op vele plekken in de stad zijn met succes zogenaamde ijsvogelwanden aangelegd. De stand floreerde vervolgens door een lange serie van (zeer) zachte winters in combinatie met dat de gemiddelde temperatuur in de stedelijk omgeving hoger ligt dan die van het platte land.

In het 2015 nestelden er naar schatting rond de 45 paren in de stad.

RenD Amsterdam 23 mei 2016

Wilde bijen

De wilde bijen van Amsterdam zijn op twee momenten grootschalig geïnventariseerd; in 1998-2000 en recentelijk in 2014-2015. Hierdoor is een trendbepaling mogelijk voor Amsterdam.

In 2015 zijn er 45% meer bijensoorten aangetroffen dan in het onderzoek 1998-2000. Waar er rond de eeuwwisseling 45 soorten zijn waargenomen, zijn dat er in 2015 zo'n 65 (en 70 inclusief hommels). Veertien van de in 2014-2015 waargenomen wilde bijensoorten zijn niet eerder in Amsterdam officieel waargenomen. Dit betreft soorten als de gedoornde slakkenhuisbij, de andoornbij en de geelgerande tubbebij, alle voorkomend op de Rode Lijst.

Naast de soorten die nieuw zijn voor Amsterdam of terug van weggeweest, vallen sommige soorten op omdat ze in grote getalen voorkomen. In het Diemerpark vliegt waarschijnlijk een van de grootste populaties van de grote wolbij, die hier met name op bont kroonkruid vliegt. In 't Kleine Loopveld aan de Kalfjeslaan komen de sachembijen zeer talrijk voor. Andere soorten, zoals de grote bladsnijder en het vosje komen eveneens talrijk voor in Amsterdamse parken.

Vijftien van de in Amsterdam waargenomen soorten betreffen specialisten; bijen die voor de toelevering van stuifmeel geheel afhankelijk zijn van één plantengenus of -familie. Sterk specialistisch zijn de grote klokjesbijen die geheel afhankelijk zijn van klokjes (campanula's), de ereprijszandbij (ereprijs is een voorkeur), de gewone slobkousbij (grote wederik) en diverse zandbijen die op wilgen vliegen. Vijf soorten zijn afhankelijk van één plantenfamilie: de fluitenkruidbij (schermbloemen), de duinzijdebij, gedoornde slakkenhuisbij, tronkenbij en wormkruidbij (allen op gele composieten).

De vooruitgang is voornamelijk toe te schrijven aan het minder intensieve beheer ten opzichte van 2000 en het afschaffen van het gebruik van de chemische onkruidbestrijding. In de groengebieden waar integraal ecologisch beheer wordt gevoerd is de wilde bijenstand het meest toegenomen. Voorbeelden zijn 't Kleine loopveld aan de Kalfjeslaan (24 soorten), de Brettenzone (23 soorten), het Beatrixpark inclusief de Artsenijhof (23 soorten), Park Frankendael (20 soorten), het Diemerpark (18) en het Vondelpark (17 soorten).

Ook vallen een aantal kleinere landschapselementen op die in samenwerking met of door derden beheerd worden. Voorbeelden zijn de Nieuwe Oosterbegraafplaats (20 soorten), de heemtuin Berend Seinen (14 soorten), de Amsteldijk (14 soorten), het Wiedijkpark (11 soorten) en de Artsenijhof in het Beatrixpark (11 soorten). Hier is een rijke variatie aan bloeiende planten te vinden.

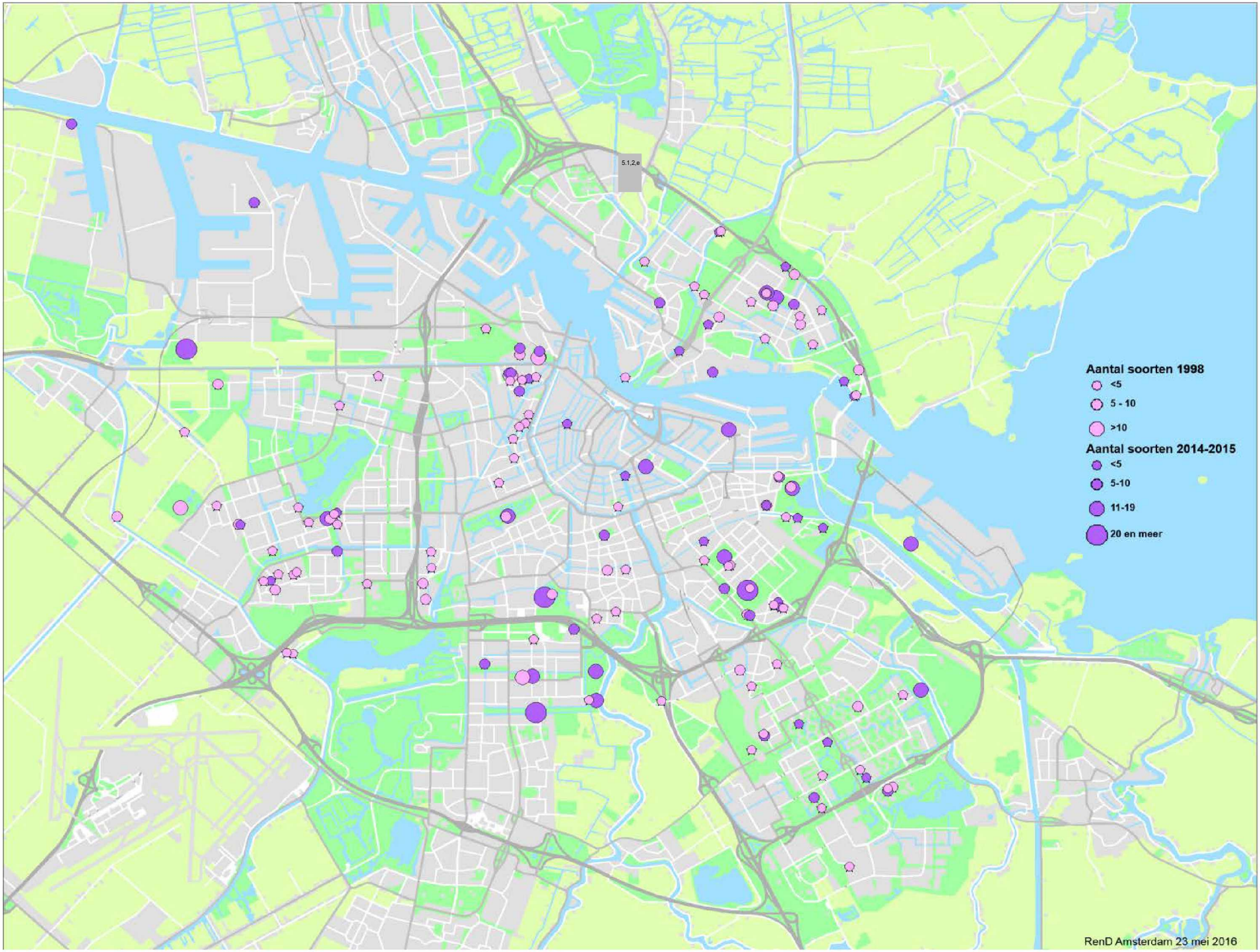
5.1.2.e
Aantal soorten 1998
<5
5 - 10
>10
Aantal soorten 2014-2015
<5
5-10
11-19
20 en meer
RenD Amsterdam 23 mei 2016

Dagvlinders

In de periode 2005-2010 zijn er in Amsterdam in totaal 35 soorten dagvlinders waargenomen. Van die soorten kunnen er 25 soorten als Amsterdamse standvlinder (SV) worden beschouwd. De overige aangetroffen soorten zijn hier als trekvlinder (TV) of als zwerfvlinder (ZV) gezien. De onderstaande tabel laat zien dat in Nederland in de periode 2005-2015 van die Amsterdamse soorten er tien soorten landelijk achteruit zijn gegaan, acht soorten stabiel zijn gebleven en er negen soorten dagvlinders in mindere mate vooruit zijn gegaan. De kleine vos is in de meeste km-hokken waargenomen en het geelsprietdikkopje het minst. De vlinders van Amsterdam zijn te verdelen in kroeglopers' (zeer algemene, zich goed verbreidende soorten, te vinden in parken en tuinen), soorten van bloemrijke graslanden, van bosranden en van ruigten. De grootste aantallen soorten zijn te vinden in gevarieerde, bloemrijke graslanden.
In Amsterdam wordt een groot aantal wegbermen en andere grazige vegetaties sinds jaar en dag zoals het Ecolint natuurvriendelijk beheerd. Ook het instellen en het planologisch vastleggen van de ecologische structuur in 2012 door de gemeente raad, het aanleggen van ecologische en schrale bermen, het aanplanten van inheemse planten en het niet meer werken met bestrijdingsmiddelen in het groen, hebben er voor gezorgd dat het leefgebied van dagvlinders significant is verbeterd. De trend voor Amsterdam laat zien dat er drie soorten achteruit zijn gegaan en deze trend min of meer aansluit op de landelijke trend. Elf Amsterdamse soorten zijn stabiel gebleven en zes soorten respectievelijk een matige en een sterke toename vertonen. Het geelsprietdikkopje is nog maar een keer gezien en moet waarschijnlijk voor het Amsterdamse grondgebied als verdwenen

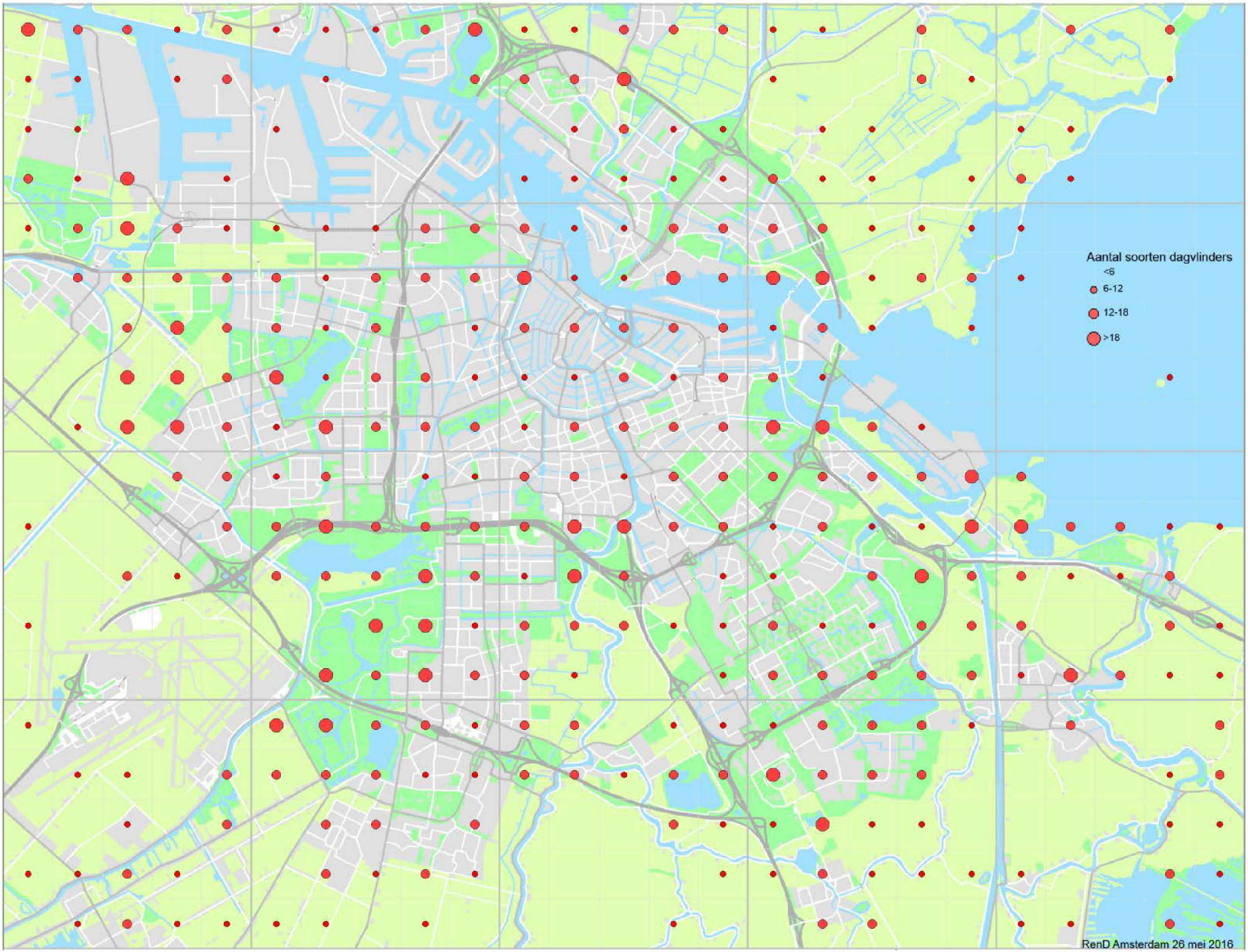
Aantal soorten dagvlinders
<6
6-12
12-18
>18
RenD Amsterdam 26 mei 2016

Soort	Betreft voor Amsterdam Standvlinder (SV) Trekvlinder (TV) Zwerfvlinder (ZW)	Trend Nederland 2005-2015	1990-1998 aantal km-hokken	NDFF 2005-2015 aantal km-hokken	Trend Amsterdam 2005-2015
Atalanta	TV	stabiel	234	150	matige afname
Geelsprietdikkopje	SV	matige afname	5	1	matige afname
Zwartsprietdikkopje	SV	matige afname	150	106	matige afname
Argusvlinder	SV	matige afname	57	79	stabiel
Bruin blauwtje **RL**	SV	matige toename	88	99	stabiel
Bruin zandoogje	SV	stabiel	175	182	stabiel
Dagpauwoog	SV	matige afname	105	125	stabiel
Gele luzernevlinder	TV		5	5	
Groentje	SV	matige toename	2	4	stabiel
Groot dikkopje	SV	matige afname	2	16	stabiel
Icarusblauwtje	SV	matige toename	173	197	stabiel
Klein geaderd witje	SV	matige afname	271	248	stabiel
Klein koolwitje	SV	stabiel	295	307	stabiel
Kleine parelmoervlinder	SV	stabiel	4	6	stabiel
Koevinkje	SV	stabiel	3	8	stabiel
Eikenpage	SV	stabiel	1	40	matige toename

Hooibeestje	SV	matige toename	79	104	matige toename
Kleine vuurvlinder	SV	matige afname	89	153	matige toename
Koninginnenpage **RL**	SV	matige toename	4	26	matige toename
Landkaartje	SV	matige afname	77	158	matige toename
Oranjetipje	SV	matige toename	8	67	matige toename
Bont zandoogje	SV	matige toename	12	263	sterke toename
Boomblauwtje	SV	matige toename	77	174	sterke toename
Citroenvlinder	SV	matige afname	108	201	sterke toename
Distelvlinder	TV		12	243	
Gehakkelde aurelia	SV	matige toename	58	215	sterke toename
Groot koolwitje	SV	stabiel	160	255	sterke toename
Kleine vos	SV	stabiel	213	319	sterke toename
Oranje luzernevlinder	TV		10	97	
Bruine eikenpage **RL**	SV	matige afname	1	-	verdwenen

Broedvogels oude bossen

Groene specht, bosuil, appelvink en boomklever zijn alle vier kenmerkend voor oudere bossen of houtopstanden. Ze behoren tot een groep soorten die afhankelijk zijn van nestholten en/of het rijke aanbod van voedsel in en op oude bomen. De kaart illustreert dat deze vier soorten beperkt zijn tot 'oudere' bosplantsoenen, begraafplaatsen en parken in de stadsrand. Deze soorten zijn ook te vinden in enkele dieper in de stad gelegen groengebieden (Artis, Frankendael). Jonge bosuilen worden overigens ook wel in de tuinen rondom het Vondelpark gesignaleerd.

Gebieden met oude bosopstanden zijn:

- het Amsterdamse Bos
- Oosterbegraafplaats
- begraafplaats Zorgvlied
- begraafplaats Westgaarde
- westoever Sloterpark
- volkstuinen Eendrachtspolder
- het Vliegenbos

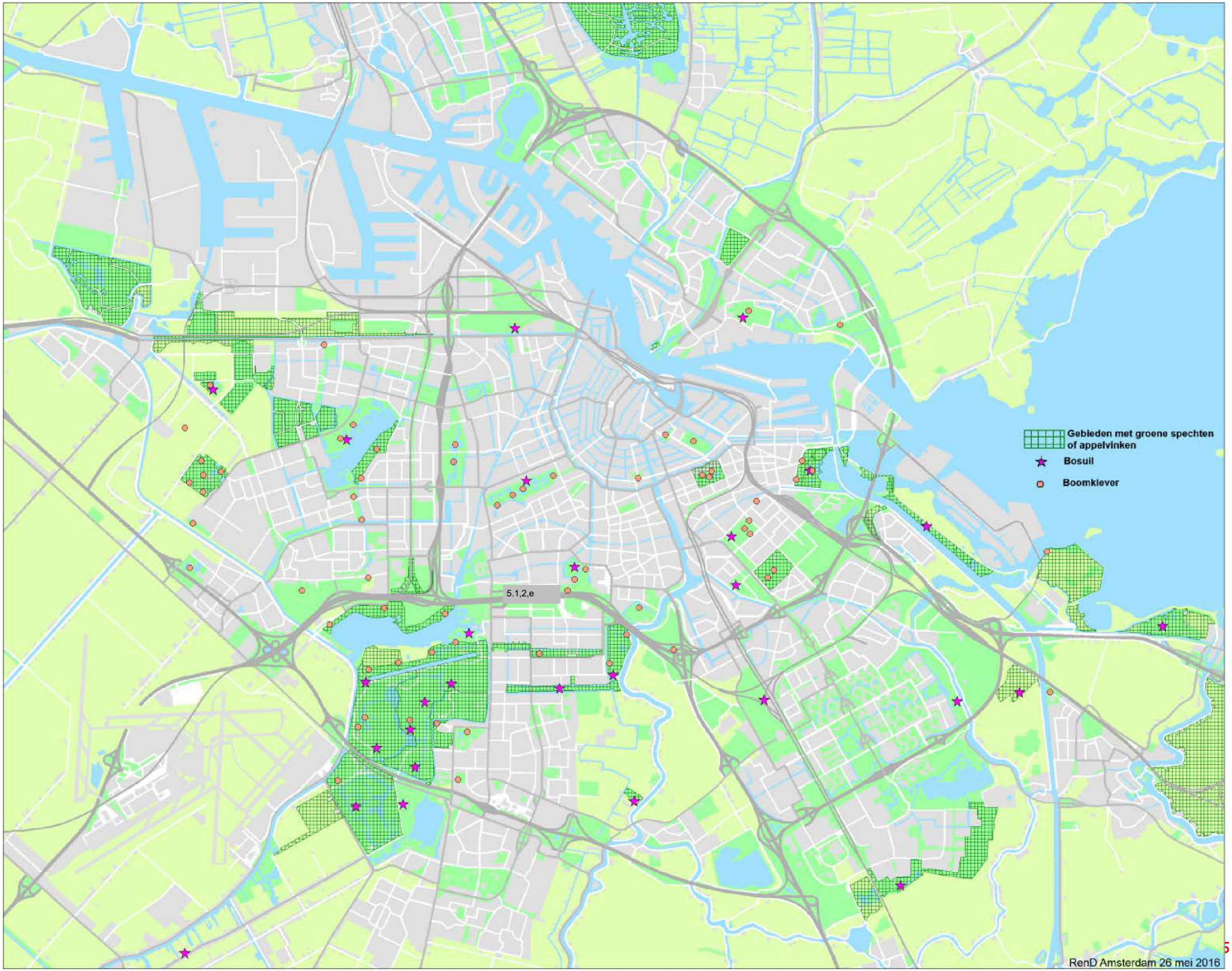
Gebieden met groene spechten of appelvinken
Bosuil
Boomklever
5.1,2,e
RenD Amsterdam 26 mei 2016

Veenweidegebied: Noordse woelmuis

De noordse woelmuis wordt beschouwd als een relict van de laatste ijstijd. In Nederland handhaaft deze soort zich in gebieden waar andere woelmuissoorten ontbreken of in lage dichtheden voorkomen, waaronder eilanden (Texel, enkele Zeeuwse eilanden) en uitgestrekte veenweide- en moerasgebiedengebieden. In de regio Amsterdam is de noordse woelmuis kenmerkend voor extensief beheerd, vochtig grasland met veel ruige oevers.

De kaart laat zien dat de noordse woelmuis beperkt is tot Waterland en de Mooie Nel. Hier komt hij overal diffuus voor, met de hoogste dichtheden in (permanent) ruige delen (rietmoerassen, oeverzones en dergelijke). In kleipolders en intensief beheerd grasland ontbreekt de soort grotendeels. Op één plek komt de Noordse woelmuis ook binnen de ring A10 voor (Schellingwoude).

Optimale leefgebieden van de noordse woelmuis bestaande uit rietmoerassen of veenweiden met begroeide oevers zijn bijvoorbeeld in geheel Waterland te vinden.

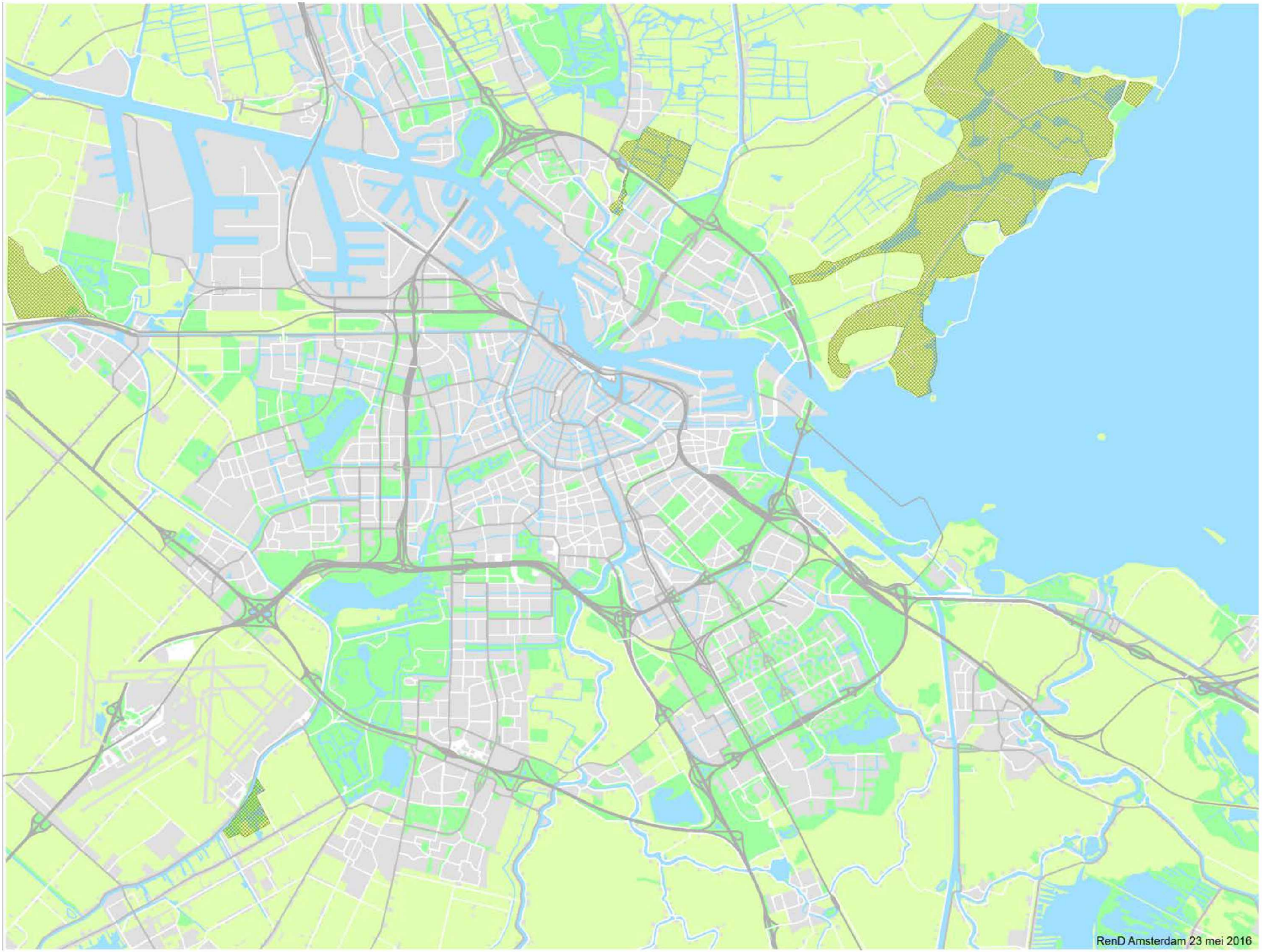
RenD Amsterdam 23 mei 2016

Broedvogels rietmoeras

De kleine karekiet, rietgors, rietzanger en de blauwborst zijn kenmerkend voor verschillende soorten typen rietvegetaties.

De kleine karekiet neemt al genoegen met een smalle rietkraag langs oevers of kleine rietveldjes in parken (Vondelpark, park Frankendael). De rietgors is vooral te vinden in ruigere vegetaties met kruiden, grassen en riet en de rietzanger is duidelijk gebonden aan overjarige rietvegetaties, zoals rietkragen langs oevers of rietvelden. Ook de blauwborst voelt zich in dit type rietvegetatie thuis maar langs de kant staande wilgen of elzen mogen dan niet ontbreken.
De kleine karekiet komt veel meer stadinwaarts voor dan de rietgors, rietzanger en blauwborst. Het zwaartepunt van de verspreiding van deze drie soorten ligt in de stadsrand,

Goede locaties zijn:

- het Amsterdamse Bos
- de westelijke Brettenzone, Groote IJpolder, Spaarnwoude
- het grootste deel van Waterland
- de ARK-zone, zuidelijke IJmeerkust
- de stadsrandparkzone langs Amsterdam Zuidoost
- rietland Nieuwendam
- de Noorder IJplas
- de oever van het Noordzeekanaal

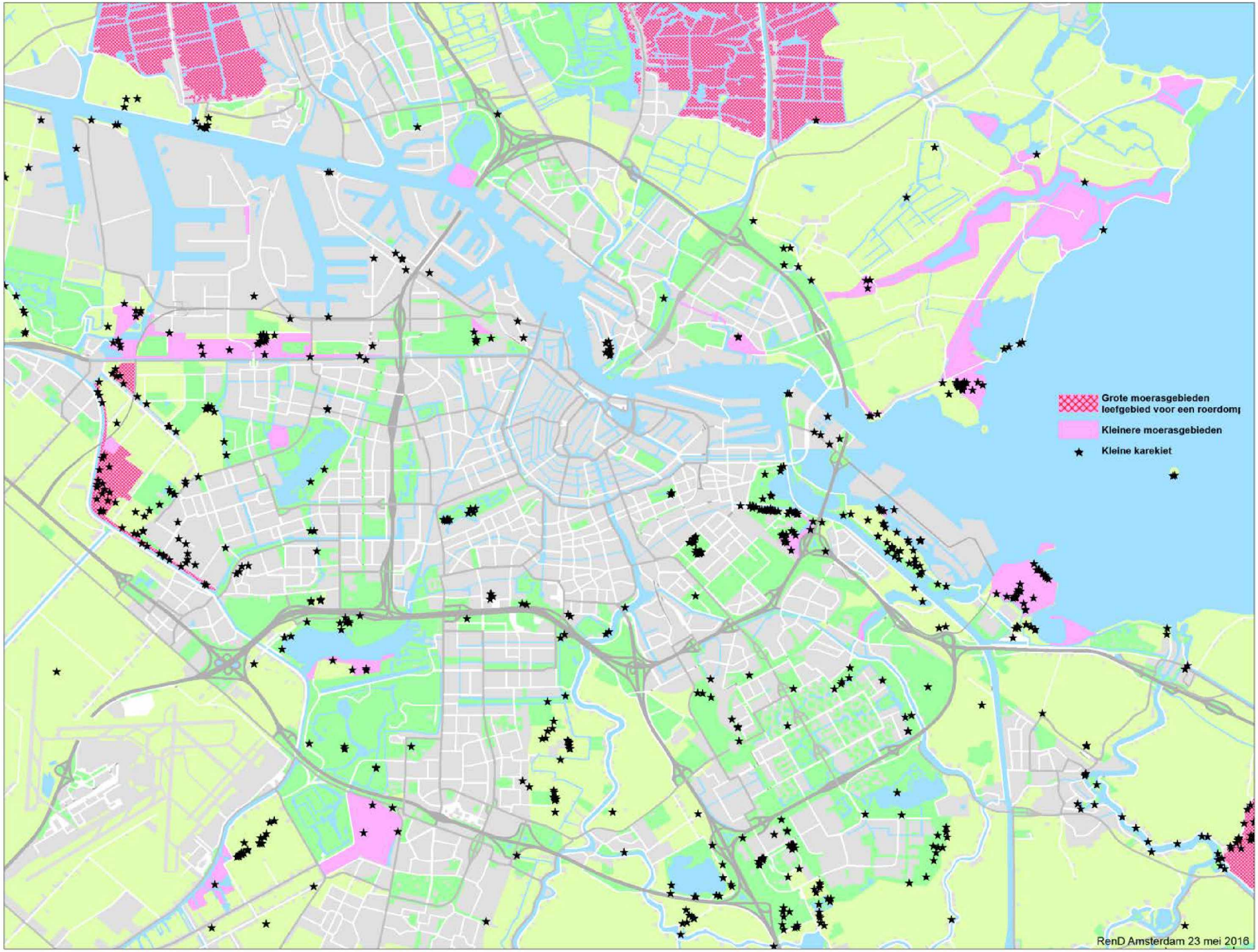
Grote moerasgebieden
leefgebied voor een roerdomp
Kleinere moerasgebieden
Kleine karekiet
RenD Amsterdam 23 mei 2016

Colofon

Natuurwaardenkaart Amsterdam 2016

Versie 25 mei 2016

Het rapport is opgesteld door:

5.1,2,e & 5.1,2,e (projectleiding)

5.1,2,e (teksten)
5.1,2,e (GIS & kaartbeelden)

5.1,2,e (deeltekst vleermuizen)

5.1,2,e (deeltekst wilde bijen)
5.1,2,e (deelteksten muurplanten en orchideeën)

5.1,2,e (lay-out)

© Ruimte & Duurzaamheid gemeente Amsterdam:

verwijzing naar deze gegevens is alleen toegestaan na schriftelijke toestemming van de Ruimte & Duurzaamheid.

Deze uitgave is met de meeste zorg samengesteld. De flora- en faunagegevens zijn geaggregeerd per gebied en hebben daardoor een globaal karakter. De juistheid en actualiteit van de gegevens is mede afhankelijk van informatie die ons door derden werd verstrekt. Indien die informatie onjuistheden bevat of niet meer actueel is, kan de gemeente Amsterdam daarvoor geen aansprakelijkheid aanvaarden.

Ruimte & Duurzaamheid
Weesperplein 8

Postbus 2758
1000 CT Amsterdam